

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра англійської філології та світової літератури

**ОРІЄНТАЛЬНІ МОТИВИ В ТВОРЧОСТІ П.Б. ШЕЛЛІ («АЛАСТОР,
АБО ДУХ ОДИНАЦТВА»)**

Кваліфікаційна робота здобувача

освітнього ступеня „магістр”

спеціальності: 014 Середня освіта

Предметної спеціальності: 014.021

Англійська мова і література

Освітньої програми: Середня освіта:

англійська мова і література

Барсан Альони Клавдіївни

Керівник: д.філол.н., проф. Шевчук Т.С.

Рецензент: к.філол.н., доц. Кудінова О.І.

Робота допущена до захисту

на засіданні кафедри анал. процес. та світ. есе
(назва випускної кафедри)

протокол № 5 від «20» чер. 2023 р.

Завідувач кафедри

[підпис]

(підпис)

Олейнікова Г.О.

(прізвище, ініціали)

Робота пройшла публічний захист

на відкритому засіданні ЕК

«29» січня 2024 р.

Оцінка 95

(за стобальною шкалою)

[підпис]

(за традиційною шкалою)

Голова ЕК

[підпис]

(підпис)

Шевчук Г.

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОРІЄНТАЛЬНІ МОТИВИ В АНГЛІЙСЬКІЙ РОМАНТИЧНІЙ ПОЕЗІЇ	10
1.1 Поняття про орієнталізм	10
1.2 Орієнталізм у сучасному літературному процесі.....	<u>16</u>
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. СХІДНА МІФОПОЕТИКА В ТВОРЧОСТІ П.Б. ШЕЛЛІ	30
2.1. Концепція Поета і Поезії в творчості П. Б. Шеллі	30
2.2. Сакральні географічні топоси Сходу в поемі «Аластор, або дух одинацтва»	51
2.3. Орієнтальний міфопростір поеми «Повстання ісламу»	<u>56</u>
Висновки до розділу 2	64
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ОРІЄНТАЛЬНИХ МОТИВІВ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	<u>66</u>
Висновки до розділу 3	71
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79

ВСТУП

Актуальність роботи. У роботі ми зможемо ознайомитись з основним уявленням про поета і поезію П.Б. Шеллі, англійського поета епохи романтизму за поемами «Аластор, або дух одинацтва» та «Повстання ісламу».

Тематику орієнтальних мотивів, природних та просторових концепцій в творчості П. Б. Шеллі досліджували українські та зарубіжні літературознавці: Наливайко Д. (2001), Romanyshyn, N. (2019), Ballantyne, T. (2002), Bysshe Inigo Coffey (2017), Пупурс І. (2017) та інші.

Твори П. Б. Шеллі – це політична та громадянська поезія, вірші про природу і кохання. Природа є персоніфікованою, яка наділена людськими пристрастями і почуттями, вона є продовженням душі та розуму самого автору, найчастіше змальовано кохання до жінки. Також просліджується ідея безсмертя та вічного розвитку природи, паралель між змінами в житті суспільства та в природи. Загалом тональність його поезій оптимістична: як за зимою йде весна, так і період соціальних бід і воєн зміниться періодом миру і процвітання. Як ніч проходить поступившись місцем світлу дня, так пройдуть й негаразди в людському житті.

В кінці XVIII на початку XIX століття імалогічно важливим та унікальним літературним феноменом в Європейських країнах став романтичний орієнталізм. При чому орієнтальні мотиви набули поширення не лише в літературі, а й в різних напрямках мистецтва. Сприйняття Сходу як чогось «Іншого» характерно для Великої Британії та якоюсь мірою пов'язано з періодом колонізації Індії, вивченням санскриту на науковому рівні та підвищеним інтересом до Східної тематики як чогось нетипового (Пупурс, 2017: 29).

Орієнталізм в європейських країнах можна також розглядати як знакову систему, яка певною мірою відображає європейську зверхність,

відбиває ознаки «панування» над Сходом, а не як правдиве висловлювання про Схід (Саїд, 2001).

Орієнтальні мотиви набули широкого розвитку в Англії як процес, в тому числі під впливом певних історичних подій, наприклад, інтенсивного розвитку промисловості та зубожіння селянства тощо. В англійському романтизмі відчувається насиченість поезії різноманітною проблематикою та численною тематикою, що викликана особливостями історичного розвитку відповідної епохи кінця XVIII початку XIX століття. Філософський зміст та східна тематика були притаманні багатьом європейським авторам того часу. При чому Схід розглядався як єдине ціле, що різко відрізняється від західноєвропейських переконань та традицій того часу. Письменники-романтики початку XIX століття в бібліотечному Сході реалізовували, крім реальних фактів, й стереотипні міркування про Азію, які могли підтвердити та доповнити новими уявленнями або ж заперечити, розвінчати міфи (Пупурс, 2017: 40).

Орієнталізм в європейських країнах можна розглядати як знакову систему, яка певною мірою відображає європейську зверхність, відбиває ознаки «панування» над Сходом, а не як правдиве висловлювання про Схід. Це підтверджується тим, що орієнталістичні зображення та стереотипи використовуються для підсилення європейської самоідентифікації та підтримки колоніальної політики. Орієнталізм у літературі та мистецтві створює фальшиву картину Сходу, яка відповідає потребам та очікуванням західного спостерігача.

Однак, орієнталізм також має свої історичні причини та пояснення. Він може бути розглянутий як виявлення зацікавленості європейських країн до Сходу та бажання досліджувати та розуміти інші культури. Орієнталізм у літературі та мистецтві може бути сприйнятий як спроба вивчення та осмислення інших світоглядів та традицій. Таким чином, вивчення

орієнталізму допомагає нам розширити наші знання про культури та цінності інших народів та сприяє культурному розмаїттю та взаєморозумінню.

Англійський романтизм за правом вважається найважливішим літературним рухом, що розвинувся в Англії в останні роки XVIII – перші десятиліття XIX ст. Англійська романтична література була художнім відображенням духовного перевороту, викликаного до життя цілком конкретною історичною даністю. До цього напрямку літератури можна віднести багатьох несхожих авторів того періоду з їхніми ще менш схожими творами. Крім того, англійський романтизм відрізнявся багатством тематики й проблематики. Східна тематика стала предметом художнього відображення ряду англійських романтиків, як прозаїків (наприклад, В.Скотт), так і поетів (Р.Сауті, С.Т.Кольрідж, Д.Г.Байрон, П.Б.Шеллі). Слід зазначити, що багато європейських авторів попереднього покоління також зверталися до східної теми. Просвітителі (Ш.Л.Монтеск'є, Вольтер, С.Джонсон, О.Голдсміт та ін.) охоче із цензурних міркувань зверталися до Сходу. До сходу зверталися й ранні романтики. Однак Байрон став новатором у розробці східних мотивів, широко використовуваних ним у ліриці.

Певною мірою інтерес до східної тематики в західноєвропейських країнах пов'язується з бажанням втекти в якесь віддалене, навіть фантастичне місце, іншу реальність та віднайти там високі, ілюзорні способи духовного піднесення, збагачення або ж наповнити власне уявлення для подальших мрій про загублену мудрість або золоті часи (Clarke, 1997: 19).

На перший погляд, східна тема в трактуванні англійських поетів–романтиків є предметом багатьох досліджень, але все–таки питання це вивчене недостатньо. Проблема сходу в широкому сенсі сьогодні залучає до себе особливу увагу в зв'язку з критичним станом у багатьох країнах цього регіону, що відбивається на світовому порядку. На цьому тлі відносини поетів–романтиків до мусульманського світу на початку XIX ст. викликають

особливий інтерес, і є ще одним приводом для поглибленого вивчення нашої проблеми.

У творчості П.Б. Шеллі східна тематика виявляється як спосіб втілення його власних філософських ідеалів та пошуків. У поемі «Аластор, або Дух одинацтва» автор розкриває тему прагнення до духовного піднесення через зв'язок з природою та космосом. Східна символіка, така як використання образів величних гір, морів та небесних тіл, допомагає створити атмосферу містики та загадковості.

У своїй поемі «Повстання ісламу» Шеллі звертається до історичних подій, пов'язаних з появою ісламу, та розглядає їх з погляду своїх філософських уявлень про свободу та революцію. Використання східної тематики в цьому творі допомагає авторові передати силу та енергію руху, що виникає при появі нової релігії та її боротьбі проти існуючого порядку.

Таким чином, творчість П.Б. Шеллі з східною тематикою виявляється як спосіб вираження його філософських ідеалів та пошуків. Використання східних образів та символіки допомагає авторові створити атмосферу містики, загадковості та передати силу руху, що присутня у його творах. Ця тематика також викликає особливий інтерес у контексті сучасних геополітичних подій та стану у світі, що дає можливість провести поглиблене дослідження цієї проблеми.

Мета дослідження: Знайомство із поняттям орієнталізму в літературі та історії. Виділення основних причин виникнення наряду та особливостей його подальшого розвитку. Визначення орієнталізму на прикладі поеми «Аластор, або дух одинацтва», «Повстання ісламу».

Об'єкт дослідження: особливості творчості П.Б. Шеллі на прикладі творів «Аластор, або Дух одинацтва», «Повстання ісламу».

Предмет дослідження: визначення орієнтальних мотивів в творчості П.Б. Шеллі на основі особливостей творів «Аластор, або Дух одинацтва», «Повстання ісламу».

Завдання магістерської роботи:

- Розглянути орієнтальні мотиви в англійській романтичній поезії;
- Охарактеризувати орієнтальні мотиви в творчості П.Б. Шеллі («Аластор, або Дух одинацтва», «Повстання ісламу»);
- Визначити методику шкільного вивчення творчості П.Б. Шеллі у старших класах закладів загальної середньої освіти;
- Знайти практичну реалізацію методики вивчення поеми П.Б. Шеллі «Аластор, або Дух одинацтва», «Повстання ісламу»;
- Розробити методичні рекомендації щодо вивчення теми в курсі зарубіжної літератури в школі.

Методи дослідження: Для досягнення мети і вирішення поставлених завдань було застосовано когнітивний підхід у вивченні орієнтальних мотивів та використано такі методи дослідження:

- структурно–системний – при вивченні наукових джерел з проблематики магістерської роботи;
- теоретичний – при дослідженні концептуальних засад письменницької творчості;
- історико–типологічний – у процесі розгляду історичних зв’язків та спадкоємності у розвитку вивчення орієнтальних мотивів;
- комплексний – при аналізі письменницьких творів;
- метод узагальнення – при підведенні підсумків дослідження.

Джерельна база дослідження: Поет Персі Біші Шеллі написав і надрукував низку поезій та поем: «Агасфер» (1809), «Ченчі» (1819), «Звільнений Прометей» (1819), «Цар Едіп, або Тиран–товстоніг» (1820), «Еллада» (1821), «Маскарад Анархії» (1819), «Захист поезії» (1822) та ін. Для аналізу були вибрані поеми: «Аластор, або Дух одинацтва», «Повстання ісламу» на прикладі яких досліджувались орієнтальні мотиви в творчості П. Б. Шеллі.

Практичне значення одержаних результатів: матеріали магістерської роботи можна використовувати при написанні дисертаційної роботи, при написанні наукових статей та для викладання дисциплін зарубіжної літератури, філології, літературознавства.

Апробація результатів дослідження.

Основні положення дослідження були апробовані в доповідях на XIII-ій Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції *«Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента»* (м. Ізмаїл, 18 травня 2023 року).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в *двох* одноосібних публікаціях – тезах доповідей наукових конференцій.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ОРІЄНТАЛЬНІ МОТИВИ В АНГЛІЙСЬКІЙ РОМАНТИЧНІЙ ПОЕЗІЇ

1.1 Поняття про орієнталізм

Орієнталізм – західна наукова дисципліна 18–19 століть, що охоплювала вивчення мов, літератур, релігій, філософії, історії, мистецтва та законів азійських суспільств, особливо стародавніх. Такі дослідження також надихали ширші інтелектуальні та мистецькі кола в Європі та Північній Америці, тож орієнталізм може також означати загальне захоплення азійським чи «східним».

Орієнталізм також був школою думки серед групи британських колоніальних адміністраторів і науковців, які стверджували, що Індією слід керувати відповідно до її власних традицій. Дефініція орієнталізму створює численні дискусії, оскільки є різні підходи до її трактування. Наприклад, Соломія Павличко, намагаючись долучити українську літературу до світового контексту, подає інтерпретацію орієнталізму: «Це був дискурс влади Заходу над Сходом. Наука про Схід, яка розвинулася на Заході в XIX столітті, традиційно називалася «orientalism». У корені назви лежало слово Orient – Схід. У європейському уявленні Схід віддавна становив щось єдине, нероздільне. Східна людина відтак складала певний тип, майже окрему расу. Для європейця те, що це – «не-Захід», а його мешканці – «не-європейці», «не-християни», було важливіше, ніж те, що між численними країнами і краями Сходу існували незліченні відмінності» (Варсан, 2023: с.171).

У середині XX-го століття сходознавці почали надавати перевагу терміну «азійські студії» для опису своєї роботи, намагаючись дистанціювати її від колоніальних та неокolonіальних асоціацій сходознавства. Зовсім недавно, головним чином завдяки працям американського вченого палестинського походження Едварда Саїда, цей термін почали зневажливо використовувати для позначення нібито спрощених, стереотипних і

принизливих уявлень про арабські та азійські культури, яких зазвичай дотримуються західні науковці.

Сьогодні орієнталізм як культурно–імперіалістичний дискурс наявний у різних сферах науки як доволі специфічна система мислення на основі нерівноправної взаємодії Заходу і Сходу, де вже викриті західні забобони щодо культурного спадку останнього:

Забобон 1. Захід є раціональним і науковим, Схід – інтуїтивним та ірраціональним.

Забобон 2. Азіатські культури не знають свободи і допускають лише деспотизм і авторитаризм.

Забобон 3. Східні культури ігнорують особистість і підносять колективне (общинне) вище особистості, якій взагалі відмовляється в статусі самостійного суб'єкту поза общиною, або родом (Bhabha, 1994). Тобто Захід завжди прагнув перетворити світ за власними вподобаннями, інтересами та зручностями.

Як наукова практика, сходознавство виникло у європейських навчальних центрах та їх колоніальних форпостах наприкінці XVIII століття, коли вивчення мов, літератур, релігій, законів та мистецтв східноазійських товариств стало основним фокусом наукової уваги та інтелектуальної енергії. У той час різко зросла кількість європейців, які досліджували Східну Азію, а нові форми інституційної підтримки в університетах та наукових асоціаціях заохочували такі дослідження та їх поширення. Частою темою цих досліджень було те, що Азія колись була домом для великих цивілізацій, які відтоді занепали до нинішнього стану занепаду. Багато сходознавців, як їх стали називати, були пов'язані з колоніальною бюрократією, але інші не були, і їх позиції щодо колоніалізму відрізнялися. У сходознавстві як науковій галузі домінували дослідження французькою, англійською та німецькою мовами та пов'язані з ними навчальні центри, а географічно його тематика варіювалася від північноафриканського Середземномор'я до

Східної та Південно-Східної Азії. Одним із найважливіших відкриттів сходознавців було те, що санскрит та багато європейських мов споріднені, а це означало, що Європа та Індія мають спільне історичне походження. Це відкриття започаткувало порівняльний метод у гуманітарних та соціальних науках.

На хвилі цих сходознавчих досліджень вчені та художники підхопили ідеї про азійські суспільства, мистецтво та традиції у своїх інтелектуальних і творчих роботах, а образи та ідеї про Азію, окремі народи або її частини стали поширеними стежками в популярній літературі і навіть декорі. Таким чином, орієнталізм був значним філософським та естетичним рухом, що вийшов далеко за межі спеціалізованого кола вчених-сходознавців, особливо у 19 столітті.

Терміни «орієнталізм» та «орієнталіст» вперше набули певного політичного значення, коли їх почали вживати на позначення тих англійських учених, бюрократів та політиків, які наприкінці 18-го та на початку 19-го століть виступали проти змін у британській колоніальній політиці в Індії, запропонованих «англіцистами», які стверджували, що Індією слід керувати відповідно до британських законів та інститутів. Орієнталісти, навпаки, наполягали на пріоритеті місцевих законів та традицій; деякі з них проводили дослідження давніх чи традиційних індійських законів та правових структур, намагаючись кодифікувати їх для використання колоніальної бюрократії. За іронією долі, однак, британські зусилля зрозуміти, кодифікувати та управляти відповідно до того, що вони вважали місцевими традиціями, часто призводили до значних змін у соціальному та політичному житті Індії. Англійські поети-романтики поєднують різні варіанти романтизованого індійського, що знаходить відображення в творах П. Б. Шеллі: «Зейнаб і Катема», «Індійська серенада», «Королева Маб», «Аластор» П. Шеллі, (Пупурс, 2017:145)

Романтичний орієнталізм поєднує географію Африки та Азії, відомих особистостей, фольклор і філософію колоніальних і «тубільних» народів, щоб створити літературне середовище для колоніальних досліджень з унікальним європейським світоглядом. Сучасна тенденція в аналізі цього руху розглядає цю літературу як спосіб виправдання європейських колоніальних зусиль через територіальну експансію.

Гюстав Флобер використовував стародавній північноафриканський Карфаген як місце дії Стародавнього Риму у своєму романі «Саламбо». Він зобразив її культуру як морально зіпсовану та просякнуту небезпечно спокусливою еротикою. Цей роман мав великий вплив на пізніші зображення стародавніх.

Романтизм не є раптовим явищем у літературі Західної Європи, і він виник в Англії раніше, ніж в інших країнах Західної Європи, через тривале існування таємних романтичних тенденцій.

Новітні романтичні ідеї соціально-мистецького характеру народжувалися під впливом політичних та економічних умов, що виникли в Англії, створюючи відповідну атмосферу і визначаючи своєрідний духовний космос. Інтенсивна індустріалізація, розвиток міст, збільшення кількості робітників і ремісників, зубожіння селян, вплив доходів і продовольства — все це породжувало нові теми в літературі, породжувало певні конфлікти. і підкреслював різні типи людської особистості та характеру.

Нетипові особливості англійського романтизму:

- період передромантизму охоплював кілька десятиліть другої половини XVIII ст.;
- середньовіччя викликало підвищений інтерес у британців. Готику багато хто сприймав як початок національної історії та культури;
- звернення до релігійних джерел, зокрема до Біблії,
- норма доби;

- захоплення національним фольклором, накопичення його скарбів письменниками–романтиками;
- життя селянства, його самобутня духовна культура, доля робітничого класу, його боротьба за свої права стали об'єктом вивчення романтиків;
- напрацювання нових тем – демонстрація далеких мандрівок через моря і пустелі, оволодіння простором далеких країн і континентів;
- переважання лірики, ліро–епічних форм і роману над традиційними епосом і драмою.

Відносно короткий період розквіту романтизму (30-35 років) породив в Англії два дуже різні покоління письменників.

Перший етап розвитку романтизму в Англії починається з 1890-х років. Новим у літературі є розуміння революційних подій і наслідків їх оцінки. Характер змін виявився у творчості письменників, які досягли відповідного етапу в літературі й заговорили новими словами, наприклад Г. Бернса (перед смертю зміг оспівати «дерево свободи»). перший романтичний В. Блейк.

Через призму ставлення до революції формувалася творчість багатьох молодих поетів того часу: В. Вордсворта, С. Т. Колріджа, Г. Сауті. Цих трьох митців об'єднали під загальною назвою «Озерна школа» і назвали «лейкістами» (від англійського «лейк» — озеро). Усі вони вважали себе належними до однієї школи, що доводило унікальність і самобутність їхніх талантів. Літературознавці чітко визначили спільні риси їхніх творів.

- пройшли дещо схожий шлях духовно-творчого розвитку;
- мають революційно-демократичними ідеями;
- були піонерами й теоретиками нового напрямку романтизму (вступ до другого видання збірки «Ліричні балади» (1800) став першим естетичним маніфестом англійського романтизму).

Завдяки їхнім зусиллям була розроблена і теоретично осмислена нова форма поезії, але до цього часу цей процес тільки почався.

На другому етапі зароджується і розвивається самостійна романтична традиція. Ряд поетичних книг, що з'явилися в ці роки, ознаменували появу нових авторів, таких як Т. Мур, В. Скотт, Дж. Байрон, які відрізнялися один від одного і змагалися між собою.

Цей етап почався в 1815 році після поразки Наполеона. В Англії були введені зернові закони, і соціальна боротьба під прапором опозиції тривала протягом наступних 30 років (поки вони не були скасовані в 1846 році). Суть цих законів полягає в тому, щоб заборонити імпорт зерна, поки ціна на внутрішньому ринку не підніметься до фіксованої стелі. Боротьба проти зернових законів стала частиною ширшого руху за парламентську реформу в 1832 році, щоб змінити закони та повноваження всієї структури. Реформація зупинила не суспільний рух, а справу чартизму.

У ці роки - між битвою при Ватерлоо і парламентською реформою - відбувся розквіт англійського романтизму. Найважливіші твори створив Дж. Байрон, який назавжди покинув Англію. В. Скотт створив історичний роман, заклавши тим самим основи нової форми роману, яку пізніше розвинули письменники-реалісти. Молоді романтики в поезії: П. Б. Шеллі, Дж. Кітс.

На початку 1930-х років романтична традиція в англійській літературі ще не склалася, але вже не була переважним літературним явищем.

Отже, сходознавство — це розділ західної науки, що вивчає суспільство та культуру Азії XVIII—XIX ст. Він надихнув широке коло інтелектуалів і митців Європи та Північної Америки. Орієнталізм також був школою думки, яка виникла серед британських колоніальних правителів, які вважали, що Індією слід керувати відповідно до її традицій. Однак існують різні погляди на орієнталізм, а його визначення є суперечливим. У середині 20 століття термін «азійські дослідження» почав використовуватися для опису робіт сходознавців, які намагалися уникнути колоніальних асоціацій.

Зовсім недавно орієнталізм використовувався для очорнення стереотипів про азійську культуру. Орієнталізм сьогодні — це культурно-

імперіалістичний дискурс, заснований на нерівній взаємодії Заходу та Сходу. Він включає раціональність Заходу та абсурдність Сходу, а також забобони невольності азійської культури та перевагу колективності над індивідуальністю. Сходознавство виникло як галузь науки в кінці 18 століття і стало головним напрямком досліджень в університетах і наукових товариствах. Вона справила значний вплив на розвиток порівняльної методики в гуманітарних і соціальних науках.

1.2 Орієнталізм у сучасному літературному процесі

Говорити про орієнталізм зараз означає пояснити тривогу академічних і неакадемічних читачів і письменників щодо трансформаційного впливу «Орієнталізму» Едварда Саїда (1978). Текст Саїда був сприйнятий як виклик соціальними істориками та літературознавцями. Для цих вчених книга відкриває широке нове поле дослідження взаємозв'язку між європейською та колоніальною історією, культурним виробництвом і капіталізмом, культурним виробництвом і капіталізмом, ідеалізмом Просвітництва та гегемоністською політикою.

Орієнталізм також був особливою моделлю інтерпретаційної методології, яка по-новому інтерпретувала орієнталізм, який колись означав культурне розуміння та інтерес і представляв стосунки недовіри, зловживання та контролю.

Ми демонструємо, що аргумент Саїда про нерозривність Європи та її колоніальних володінь настільки глибоко вкорінений як інтелектуальний, етичний і політичний імператив, що сьогодні неможливо розпочати жодне серйозне дослідження без визнання імперіалізму як конститутивного елемента європейської історії та культури. Як приклад інтерпретаційної методології, робота Саїда породила деякі з найгостріших і найпереконливіших критиків, зокрема сучасної британської історіографії, літературної критики та літературної критики, досліджуючи її цілі та

наслідки у 18 столітті. розширити та вдосконалити дослідження практики та результатів.

Період перед експедицією Бонапарта до Єгипту в 1798 році був здебільшого проігнорований Саїдом, який представив монолітну та гегемоністську версію орієнталізму як дискурсивну форму, яка спантеличила, а згодом спонукала вчених XVIII століття поставити це питання. У 1798 році монолітну, гегемоністську версію орієнталізму було представлено як дискурсивну форму, яку можна було переносити та перекладати будь-коли та будь-де.

Вчені 18-го століття, зокрема в галузі історії імперії та літературної критики, вважають сферою дослідження Саїда і літературна критика прагнула відповісти на виклик Сходу. Це дозволило їм не лише прийняти концепцію Саїда та переглянути літературний зміст XVIII століття зі східної точки зору, але також, можливо, на другому етапі, уточнити орієнталістську точку зору відповідно до специфіки часу та місця, і показати більше місць і часів, відображаючи більш неспокійну історію Імперії.

Перечитування європейського текстового матеріалу зі сходознавчої точки зору було (і досі є) історичною концепцією, пов'язаною з літературною репрезентацією та її співучастю з колоніальною історією. Розвиток у суміжних галузях, таких як колоніальна історіографія та історична антропологія, надав нові знання про зв'язок між англійською літературою вісімнадцятого століття та імперією. Орієнталізм також забезпечив аналітичну основу для роздумів над питаннями, пов'язаними зі створенням тропів, трансформацією східних текстів під час їх подорожі країнами та континентами, розповсюдженням східних текстів країнами та континентами, розквітом і падінням жанрів, проблемами канонізації та народження жанру. Вплив неімперських сил, таких як книжковий ринок, на формування гендеру та орієнталізму в англійському романі.

Цей текст кидає виклик історикам суспільства та літератури, пропонуючи нове широке поле дослідження взаємозв'язку між європейською та колоніальною історією, культурним виробництвом і капіталізмом, а також лібералізмом епохи Просвітництва та політикою гегемонії.

Основу книги Саїда поклала книга Раймонда Шваба «Східне відродження». Східне відродження Раймонда Шваба, особливо у французьких і німецьких творах, розглядає орієнталізм вісімнадцятого століття як новий зв'язок знань і творчості, «здатний відродити культурне та інтелектуальне життя Європи між 1770 і 1870 роками». Ця трансформація була створена «Іншим», взятим з індійських текстів (особливо вчених санскриту), що зменшило вичерпання власних класичних джерел Європи наприкінці вісімнадцятого століття та створило умови для появи європейського романтизму. В. Джонсон певною мірою «одомашнив» індійську науку, перекладаючи індуїстську літературу та міфи та пояснюючи їх доступними для західних людей термінами. Такий підхід підкреслив такі цікаві та цікаві аспекти індуїстської міфології та перетворив орієнталізм на щось заради орієнталізму. Його індуїстські божества є невід'ємними персонажами, а сам індуїзм представлений як надприродна, захоплива, «нова» релігійна доктрина. Ця інтерпретація Сходу вплинула на творчість багатьох англійських поетів-романтиків, зокрема П. Б. Шеллі (Pupurs, 2017: 106).

Історик П. Дж. Маршалл зазначає, що публікація тексту Шваба з англійським перекладом у 1984 році зі вступом Саїда суттєво змінила «історичні дані про обставини» цих «відкриттів», змінивши американський, британський та індійський фокус. Зв'язок між лінгвістичними та богословськими інтересами вчених XVIII століття та ставленням сходознавців, таких як Вільям Джонс, до колоніального проєкту.

Історично та політично оптимізм інтерпретації Шваба свідчить про те, що орієнталізм Саїда змінив свою термінологію: він визначив орієнталізм як

«дискурс, який виник, щоб дисциплінувати європейську культуру в дуже систематичний спосіб» у зв'язку з військовими кампаніями Наполеона. Використання Сходу в політиці, соціології, військових справах, ідеології, науці та уяві» (Bhowmik, 2004). Хоча орієнталізм – це не «безневинна наука», модний візуальний стиль, джерело культурної енергії, він європейський. Це стало назвою стратегії правителів, спрямованої на утвердження політичного та культурного панування над своїми колоніальними володіннями. показники нерівності влади та доступності. Виробництво знань між європейцями та людьми, якими вони правили.

Методологічні наслідки тверджень та інтерпретацій Саїда були предметом значних політичних та інтелектуальних дебатів через амбівалентність орієнталізму щодо історичних та політичних відносин, аналітичного розуміння процесів та номінального статусу. Попри невпинну й гостру критику, центральний аргумент про нерозривний зв'язок між Європою та її колоніальними володіннями настільки глибоко вкорінений як духовний, етичний і політичний імператив, що зараз неможливо уявити будь-яку серйозну науку про імперіалізм, яка б не знала цього. Складовий елемент європейської історії та культури.

Розглядаючись як попередник «постколоніальної теорії», робота Саїда мала глибокий вплив як на імперську історіографію, так і на тон дискусій про європейську присутність на популярному «Сході». Орієнталізм пожвавив дослідження інших регіонів, визначених як «Схід» (Breckenridge, 1993), і звернув увагу на важливість дискурсу Сходу як способу розуміння будь-якого регіону, який був частиною політичної та економічної географії Європи. інтереси. Увага до амбівалентного ядра європейської культури, наближаючи історію інтелектуальних і мистецьких досягнень до історії імперіалізму, трансформувала всі сфери текстової та візуальної інтерпретації, а також регіони за межами Західної Європи.

Деякі з найгостріших і найпереконливіших критиків поставили під сумнів орієнталізм як інтерпретаційну методологічну модель, мета та наслідки якої полягали в тому, щоб розширити та покращити вивчення та розуміння поточних операцій і наслідків імперіалізму та імперської культури. і стійкі культурні практики та наслідки імперії. Виходячи з припущення, що вся попередня історіографія була східним літературним жанром, орієнталізм Саїда може бути «аргументом проти основної історії» (Пракаш Персперс). Історії» (Prakash, 1990:398), звідки можна «сформулювати пост-орієнталістську інтерпретаційну позицію, яка розглядає ідентичності Третього світу як відносні, а не істотні» (Prakash, 1990: 399). Такий особливий фокус на ідеологічній роботі дискурсу в конструюванні суб'єктів і суб'єктивних властивостей вимагає перегляду контексту, в якому окремі моделі репрезентації є платформами для історичного реалізму та соціальної та культурної історіографії. Нова критична позиція, яка ставить колоніалізм у центр європейської історії, Саїд стверджує: «Пропонуючи спосіб мислення, що ґрунтується на європейській історії, орієнталізм є способом мислення, заснованим на онтологічних, епістемологічних та епістемологічних відмінностях «Сходу». «і (часто) «Захід» збоку» (Болтон, 2008) викликала опозицію тих, хто бачить у ній жорстку та складну інтерпретаційну структуру, неточну та політично неефективну перешкоду належній історіографії чи етнографії.

Нещодавно, у 2006 році, Роберт Ірвін стверджував, що робота Саїда створила інтелектуальний клімат, у якому «орієнталізм був і досі залишається підмножиною західної науки в цілому» з невидимими, антагоністичними історичними постатями. Роль науковців у культурі життя" (Болтон, 2008). Аргумент про те, що орієнталізм є домінантним дискурсом імперіалізму, створив широко поширене викривлення, за яким стоїть раціональне та байдуже висвітлення теми. (Eaton, 2012) та «Орієнталізм»

більше неможливо написати справжню історію секуляризму (Narain, 2012: 159).

Зазначаючи, що те, що Саїд пропонує в орієнталізмі як «підбурювання та втручання, початок» може стати «кінцем початку», є «кінцем, чимось, що встановлено, тому що не потрібні подальші зусилля» (Makdisi, 1998: 226); Втручання, спрямовані на надання детальнішого історичного опису колоніалізму та його наслідків, зосереджувалися на тому, як «краща» історіографія залишається залежною від концепцій, які прагнуть усунути або подолати орієнталізм. Щоб дослідити, чи був орієнталізм продуктом або умовою колоніальних відносин, вчені зосередилися на зв'язку між дискурсами та урядовою практикою, які сформували соціальні та історичні процеси колоніалізму. Як метод відліку чи репрезентативної моделі, особливо у 18 столітті, до консолідації європейських імперій, не весь орієнталізм міг бути використаний для підкорення та панування над корінним населенням, оскільки орієнталізм був спрямований не лише на побудову суспільства. Це була серія стратегій, спрямованих на контроль і регулювання елементів встановленої індійської соціальної, культурної та політичної влади, в той час, як панівна влада на європейській основі.

Досліджуючи французький і британський орієнталізм, Ліза Лоу стверджує, що важливо розглядати орієнталізм як дискурсивну формацію, оскільки він «не може бути онтологією Заходу і Сходу, яка виникає послідовно в усіх культурах і науках». історичні моменти» (Лоу, 1993: 486).

Отже, такі дослідження замикають не лише розташування та виміри «Сходу», а й багатозначність, пов'язану з вимірами «Сходу» в різні періоди історії та національних культур, руйнують бінарні опозиції. Змінюються й такі поняття, як «французька культура», «Британська імперія», «європейські нації». Лоу стверджує, що уявлення про Схід були не просто вираженням колоніальних відносин, і що орієнталізм був «переплетений» з іншими дискурсивними силами, такими як расова медицина, антропологічні

категорії, психоаналітичні версії сексуальності, капіталістичні та марксистські погляди. клас. Ці дискурси можуть «оживляти» або відповідати орієнталізму, і увага до цієї мінливості може бути способом «дестабілізації влади орієнталізму» (Zones, 1995) як єдиної, непримиренної, редуктивної, екстрактивної системи репрезентації та управління.

Виступаючи проти гегемонізму орієнталізму, Кейт Телчер в «Індійських листах» пише, що репрезентації Індії в 18 столітті в Індії (парламентські дебати, історії, подорожі, місіонерські листи, а також романи, поезія та ілюстрації) не можна читати як прояви рекомендованих. моменти нестабільної культурної довіри, а не колоніальної влади (Teltscher, 1997).

У творчості Дж. Байрона, П. Б. Шеллі, Т. Де Квінсі та інших англійських поетів доби романтизму Н. Ліск висвітлював Османську імперію, Індію, Китай, Далекий Схід як страх європейців перед Сходом. Акцент зроблено на імперських планах щодо Сходу (Lisk, 1998).

Центральне питання про те, що саме називає і репрезентує орієнталізм, полягає в тому, наскільки будь-яка дискурсивна чи репрезентативна дисципліна може бути вилучена з колоніального проєкту колоніального проєкту.

Проблема співвідношення «орієнталізму» та орієнталізму як державної політики була невіддільною від дискусії під час тектонічного зрушення в науці XVIII століття та мирного й мирного переходу до «нової ери». Від дебатів у 10-му столітті про мирні та мирні зміни до «нового вісімнадцятого століття», «глобальне вісімнадцяте століття» (Nussbaum, 2009: 159–163) стало життєво важливим поштовхом для нової імперської історії. Вона прагнула врахувати перспективу колоній, навіть тих, які не бажали займати певне географічне положення - наприклад, діючи по той бік Трансатлантичного або Індійського океану.

Поновлення уваги до історичних архівів, документації та інтерпретації призвело до перегляду хронології ключових періодів в історії європейського

імперіалізму, включаючи процес імпічменту генерал-губернатора Воррена Гастінгса в Ост-Індії. Справи, підготовлені Едмундом Берком, «являють собою перший вичерпний перелік колоніальної провини, що виникла внаслідок колонізації Індії», а нові звіти про колоніальну історію підкреслюють амбівалентність колоніальних відносин. Переслідування Гастінгса не можна так легко стерти з колоніальної історії» (Suleri, 2007: 274). Суд привернув світову увагу до «британської корупції, розпусти та дволикості в Індії», і коли Гастінгса було виправдано, «провал програми реформ Берка... зробив Імперію природним продовженням британського суверенітету та комерційних прав та інтересів» (Dirks, 2006).

Увага до історичних зв'язків між дисциплінарними дискурсами та колоніалізмом була прямо визначена як найважливіша робота вчених, які займаються «постколоніальними питаннями», тобто збереженням колоніальних дискурсів через можливість старих територіальних знань і «обов'язку». ... академічних дисциплін, які повторюють стиль антропології, англійської літератури (Вішванатан) і порівняльного літературознавства (Ballantyne, 2013:29). Лата Мані та Рут Франкенберг разом із Саїдом розглядають 18 і 19 століття як «поєднання орієнталізму та імперіалізму», з якого виник «авторитетний масив знань про частини Азії та Африки» (Ballantyne, 1994). Прихильність орієнталізму до інституційного авторитету «забезпечила його дивовижну, тривалу та широку наполегливість» (178). Саме тому, що він був частиною інституційних зусиль і політики, орієнталізм став владним словом у дискурсах XVIII століття, таких як «література» та право, а пізніше з сучасними управлінськими технологіями, такими як дослідження, статистика, управління та контроль населення. засіб вираження.

Наприклад, Тоні Баллантайн пояснює, що пристрасний і інтенсивний інтерес орієнталістів вісімнадцятого століття до «тубільного» населення та його культури через виробництво сприяв нерухомості, стабільності та

незмінності маркерів в історії. «традиція» та «звичай», а також відсутність уміння жити в динамічному комплексі сучасних стилів. і нездатність жити з сучасністю як динамічним набором «звичаїв» і практик (Ballantyne, 2014: 25).

Акцент на трансформації та історичному характері орієнталізму пом'якшує неоднозначність колоніального конфлікту, звільняючи місце для нових явищ і наративів про розподіл влади. надмірне спрощення». (Ballantyne, 1994: 25).

Будь-яка історіографія колоніалізму, яка стикається з методологічними та ідеологічними питаннями щодо репрезентації корінного населення, його активності та опору в колоніальних протистояннях, можна назвати спадкоємцями та критиками орієнталістів (наприклад, Тоні Баллантайн). , Антуанетта Бертон, Ніколас Діркс, Бхавані Рамдас, Бхавані Рамдас та ін.). Діркс, Бгавані Раман, Енн Лора Столер, Томас Траутманн, Філіп Вагонер, Кетлін Вілсон, Бетті Джозеф і Мохамед Таваколі-Таргі). Через амбівалентність колоніального проєкту та його ідеологічного підґрунтя такі вчені, як Тоні Баллантайн, слідом за Джейн Бербенк і Фредеріком Купером, стверджують, що найпродуктивніше розуміння імперії полягає не в термінах фіксованих рис, які вона створює, а радше в термінах його фіксовані характеристики. з точки зору ідентичностей, які він створює, і влади імперій, створених усередині і між імперіями, між колонізаторами та колонізованими (Ballantyne, 2002:5). Наприклад, «Реінкарнація Ірану: орієнталізм, вестернізм та історіографія» Мохаммада Таваколі-Таргі є спробою «деколонізувати історичну уяву», яка визнає внесок корінних народів у колоніалізм та орієнталізм. Він стверджує, що перси (включно з Саїдом) забули кинути виклик «подвійній свідомості» (Breckenridge, 1993) персів, які «критикують європейський соціальний контекст за своїми власними етичними стандартами та судять про своє суспільство з європейської точки зору». (Breckenridge, 1993). Про верховенство і незалежність європейського раціоналізму та просвітництва в IX XX ст. XI-XX ст. і просвітництва.

Книга Ахмада Гані «Образ ісламу в літературі 18-го століття» досліджує репрезентацію ісламу та мусульман у Європі 18-го століття (зокрема у Франції) через генеалогію та розширення через зміни в антиісламській західній культурі після хрестових походів. Ханні обмежив свої дослідження нехудожньою літературою, стверджуючи, що література буде надто складною, щоб описати ісламське «Просвітництво», яке він намагався зобразити. Ханні проклав шлях до ревізійного дослідження різноманітних реакцій Просвітництва на іслам, Коран, пророка Мухаммеда, мусульманську імперію та населення.

Такі критики, як Мухаммад Шарафуддін в «Ісламі та романтичному орієнталізмі», Зіад Ельмарсафі в «Корані епохи Просвітництва» та Умберто Гарсія в «Ісламі та англійському Просвітництві, 1670–1840», кинули виклик саїдівській концепції ісламу як монолітного, агоністичного та принизливого. показує, як його визначають держава, релігія та націоналізм, що ставить іслам у центр проєкту Просвітництва. Наприклад, Гарсія стверджує, що ісламський республіканізм був ключовим орієнтиром у революційній Франції та Америці та сприймався як критика англійського лібералізму (García, 2012).

Тепер, у контексті сучасних геополітичних подій і стану світу, П.Б. Шеллі має особливе значення. Він дозволяє поглиблено вивчити взаємодію західної та східної культур, а також розкрити важливі аспекти релігійних і політичних конфліктів. Східні символи та образи допомагають автору виразити всю складність і різноманітність цих взаємозв'язків, показати велич і таємницю східної культури.

Використання східної тематики у творчості П.Б. Шеллі також розмірковує про універсальність людських цінностей і шукає духовного зближення між різними культурами. Він вимагає взаєморозуміння і толерантності, а також відкритості до нових ідей і перспектив. Тема Сходу служить містком між різними світами та відкриває можливість глибшого розуміння іншого.

Отже, тема Сходу у творчості П.Б. Шеллі не тільки втілює власні філософські ідеї та пошуки, але й дозволяє йому висловити важливі соціальні та культурні проблеми. Це спонукає до роздумів про взаємодію культур, універсальність людських цінностей і потребу у взаєморозумінні. Тема Сходу набуває особливого значення в сучасному світі, який стикається з політичними та релігійними конфліктами, допомагає знайти шляхи досягнення миру та злагоди.

Ці наукові праці кинули виклик наративам, що лежать в основі історіографії Саїда про секуляристський світогляд, який переніс релігійний і теологічний дискурс від протестантської Англії до «релігії» Сходу. Ця критика блискуче проілюстрована в книзі Ейтана Бар-Йосефа «Свята земля в англійській культурі 1799–1917», де досліджується, як біблійні пророчі ідіоми кінця 17-го та 18-го століть вплинули на зображення Близького Сходу та як показано орієнталізм Саїда. як пояснювальна історична модель.

У «Імперському Вавилоні: переклад, екзотика та довге дев'ятнадцяте століття» Падма Рангараджан стверджує, що історія колоніального перекладу «змусила переосмислити історію орієнталізму», оскільки процес перекладу британських та індійських текстів змінив образ колонізаторів і колонізованих. Відносини з Британією в культурі 19-го століття" (ix). Віденський схід Девіда До Пасо досліджує рух османських купців і дипломатів у Європі 18-го століття, дивлячись на джерела юридичної та адміністративної влади, а також на очікування від Сходу. можливість придбання «скарбів», які існують у таких містах, як Відень, і привілеїв місцевих комерційних і політичних еліт.

Остання наукова та редакторська робота про індійських авторів, які пишуть західні етнографії проти орієнталізму, так само відкидає твердження Саїда про те, що сила західних текстів «вдирається в Схід надійно і без метафор» (Leask, 2002: 220). Видання Даніеля О'Куїна «Подорожі Мірзи Абу Таліб Хана» та аналіз цієї праці Найджелом Ліском нагадують нам творчість

індо-перського поета та мунші (письменника), який подорожував Європою між 1799 і 1803 роками та описав він як «представник Бенгалії» запропонував інтелектуалам кінця 18-го століття «порівняльний аналіз азіатської та європейської культур, не залучаючись до історичного телосу, який домінував у колоніальному світі 19-го століття (Ліскер). колоніальний світ» (Leask, 2002: 223). «Подорожі Саке Діна Магомета» (1793) за редакцією Майкла Г. Фішера описує, як солдати британської колоніальної армії (і пізніше іммігранти до Британії) пережили імперську експансію в економіці, що змінюється. це біографія політичної ситуації, за якої місцеве населення та заробітчани поступали на службу до європейських компаній, які мали право торгувати на «Сході».

У більш широкому сенсі ці спроби посилити колонізацію не є спробами розглядати колоніалізм як тоталізуючий процес чи силу, а скоріше як процес, що характеризується складними ідеологіями свободи, самовизначення та індивідуального просвітництва. та їхні складні взаємозв'язки. Увага до амбівалентності колоніалізму стосується політичної стратифікації гуманістичного «любові-ненависті» Саїда (Mackenzie, 2014: 130) проти обмеженого представництва. Саїд захищав гуманізм як спробу «використовувати свій розум історично та раціонально з метою рефлексивного розуміння та справжнього одкровення», але вчені дійшли висновку, що він «підтримується почуттям спільності з іншими інтерпретаторами та іншими суспільствами та часами» (Орієнталізм) . Ця мета неефективна. Гуманізм, який намагається створити низку нових типів знань, які раніше були неможливими або невизнаними, є неоднозначним продуктом європоцентричної історіографії, політичною можливістю, «за допомогою якої західна людина утверджує себе як цілісну ідентичність і визначає себе як початок і кінець історії». все знання, воно славно називається гуманним» (Mackenzie, 1986: 6).

Такий ширший історичний контекст безпосередньо втягує орієнталізм і колоніалізм в історію капіталізму, який виходить за межі національних держав і вимагає ігнорування взаємопов'язаних кордонів національної літературної та культурної ідентичності.

Це зумовило появу нового підходу до вивчення літератури з урахуванням зв'язку літератури, історії, політики та суспільних процесів. Вивчення зарубіжної літератури в контексті колоніалізму та орієнталізму допомагає учням краще зрозуміти, як ці явища впливають на формування світогляду та культурних цінностей.

Крім того, вивчення зарубіжної літератури дозволяє студентам ознайомитися з різними літературними традиціями, стилістичними особливостями, художніми прийомами. Це розширює їхні знання про світові культури та допомагає розвивати творче мислення.

Загалом вивчення зарубіжної літератури на уроках зарубіжної літератури є важливим для розширення культурного кругозору учнів, розвитку аналітичного та творчого мислення, формування толерантного та різнобічного світогляду.

У дискусіях про відносини між імперіалізмом і капіталізмом орієнталізм розглядається як відмінна форма капіталізму в імперіалізмі, де очікування матеріальної вигоди виправдовується культурними дискурсами неповноцінності, що слугує диференціальним наративним прийомом. форма вдячності. Цей подвійний хід ускладнює розрізнення між політичними та естетичними жестами, тим самим ускладнюючи створення історичного наративу, який допускає свободу дій, але водночас позбавляє її. За словами історика Г'яна Пракаша, якщо класову структуру влади створили корінні представники колоніальної Індії, чому вони залишилися колабораціоністами? Як універсалістська логіка капіталу розрізнила передачу влади англійським компаніям і розширення можливостей корінних народів? (Mackenzie, 1992:177).

Орієнталізм також викликав дискусії та розбіжності в його трактуваннях. Деякі вчені вважають, що орієнталізм асоціюється з негативними конотаціями та колоніальними асоціаціями, тоді як інші розглядають його як галузь науки, яка вивчає азійські суспільства та культури.

Проте в сучасному розумінні орієнталізм розглядається як культурно-імперіалістичний дискурс, заснований на нерівноправній взаємодії між Заходом і Сходом. В орієнталізмі часто присутні стереотипи про нерівні відносини між азійською культурою та Заходом.

Висновки до розділу 1

Сходознавство почало розвиватися в європейських і колоніальних форпостах з кінця 18 ст. і стало головним об'єктом дослідження в університетських центрах і наукових асоціаціях. Важливим відкриттям сходознавців було встановлення спорідненості санскриту з європейськими мовами, що поклало початок порівняльному методу в гуманітарних і соціальних науках.

Одним із найвпливовіших вчених-сходознавців є Раймонд Шваб, автор книги «Східне відродження». Його робота являє собою новий зв'язок знань і творчості, що є результатом вивчення східних текстів. У. Джонсон також перекладав індуїстські писання і легенди, тлумачив їх на західних термінах і зробив великий внесок у розвиток орієнталізму.

Проте згодом орієнталізм став об'єктом критики та переосмислення. Орієнталізм Едварда Саїда справив глибокий вплив на історіографію імперії.

РОЗДІЛ 2. СХІДНА МІФОПОЕТИКА В ТВОРЧОСТІ П.Б. ШЕЛЛІ

2.1. Концепція Поета і Поезії в творчості П. Б. Шеллі

Персі Біш Шеллі – англійський поет–романтик, чий пристрасні пошуки особистого кохання та соціальної справедливості поступово перетворилися з відвертих дій на вірші, які належать до найвидатніших в англійській мові (Merriam–Webster, 2023).

У 1816 році П. Б. Шеллі написав коротку поему під назвою «Аластор, або Дух самотності», яка закликала ідеалістів (включаючи самого Шеллі) відмовитися від марної гонитви за «солодким людським коханням» і швидкоплинними мріями. Не забувайте покращувати спільноту. Більшість його творів присвячені суспільним реформам. Навіть «Alastor» або «Spirit of Solitude» і його особиста лірика виражають занепокоєння ідеалістичних реформаторів, розчарованих і переслідуваних нечутливим суспільством.

Поема П. Б. Шеллі «Аластор» розповідає про традиційну самотність, коли він залишає свій «відчужений дім» із «розпаленою та освяченою уявою», яка прирікає його на «егоїстичну ізоляцію». Біографічне та життєписне прочитання поеми «Аластор» розкриває розуміння Шеллі чіткої відповідності між власною історією життя та цілковитим руйнуванням ідеалізму. Дійсно, у період, який охоплюють «Queen Mab» і «Alastor», його перехід від ізоляції нетерпимості до ізоляції поразки є скороченою паралеллю до набагато більш тривалого раннього прогресу Руссо, трьох його великих літературних наставників. Годвін, Вордсворт. Це, безсумнівно, пов'язано з їх впливом. Переслідуваний у зрілому віці Руссо, відступаючи від політичних чвар, відступив на острів Сен-П'єр; Годвін у першому виданні «Політичної справедливості» повільно відходить від безпристрасного ставлення не лише до використання віри в розум як засобу прогресу людства, а й до подальшої ізоляції; Після подій у Франції в 1790-х

роках і його відходу від основного життя в Озерному краї в 1799 році Вордсворт «втратив віру в суспільство» — усе це схоже на молодого письменника П. Б. Шеллі.

Трансформація образу та політичних поглядів Гордсворта особливо яскраво проявляється у творі «Аласторія». Криза П. Б. Шеллі складається з розчарування, відчуття зради та поразки його ідеалів. "Вордсворт" здається частковим уявленням про нього раніше. Опис Гордсвортом своїх попередніх віршів у цьому сонеті як «Пісні правди та свободи» свідчить про перебільшене відчуття радикалізму ліричних балад. Почуття Шеллі щодо зради ґрунтувалися на реальній зраді Вордсворта, але вони також дозволили йому ідентифікувати себе з молодшим поетом, маскуючи його схожість зі старшим, тим самим заспокоюючи його тривогу, як припускає Гарольд Блум. Ця амбівалентність щодо Вордсворта особливо очевидна в тому, як він ставиться до прологу та поеми.

Перший абзац виражає симпатію та захоплення Поетом і описує його пошуки так: Він п'є з джерела навчання і залишається ненаситним. Велич і краса зовнішнього світу глибоко закладені в його концептуальні рамки, надаючи йому різноманітність невичерпних варіацій. Однак настає момент, коли цих об'єктів стає недостатньо. Його розум раптом нарешті пробуджується і хоче спілкуватися з розумом, схожим на його власний. Він уявляє свою кохану Істоту. Людина, яка знає презумпцію високої та досконалої природи, бачення якої вона проектує у своїй уяві, об'єднує все чудове, велике та прекрасне, що може описати поет, філософ чи коханець. Він марно шукає прототип своєї концепції. Розчарований, він спускається в передчасну могилу. Це, у певному сенсі, оманливий висновок щодо того, що відбувається у вірші.

У вступі натякає на те, що знання та зовнішній світ «більше недостатні», коли поет «раптом» бажає спілкуватися з епіпсіхіком, ігноруючи важливу роль природи у сприянні бажанню та забезпеченні

засобами для його реалізації. Він спотворює оповідь, зводячи основну частину вірша до двох коротких речень про сон поета. Загалом пошуки поета «архетипу свого задуму» не такі марні, як випливає зі вступу. Шеллі не зовсім впевнена, що саме означає «прототип», але двічі після свого сну вона бачить те, що здається проявами оригінальної «владної покоївки». Біля «Тихої криниці» в момент смерті поета видно «око двозіркове», схоже на «світло кривої зорі», утворене ріжком місяця, що заходить за обрій. Ці три саморефлексійні зустрічі завершують три окремі фази його пошуків і займають послідовні розділи твору.

Хоча кожна ітерація відрізняється від попередньої, вона певною мірою зменшує емоційну інтенсивність. У першому розділі поет йде «найтаємничішими кроками природи», блукає місцями минулих імперій, досягає найдавніших країн, таких як Фіви та Ефіопія, які відомі як колиска стародавніх цивілізацій, «Таємниці чудовий сучасний». Народження часу". Звідти він блукає в долину Кашміру, де отримує видіння. Описом і значенням цього місця Шеллі завдячує Овенсону та місіонеру Іларіону Луксими, тут, тут, біля підніжжя гори. Висока гора ніби спогад про перший день творіння. Вона вічна. Весна панувала.. Сільське й відлюдне місце, яке, здавалося, було колискою дитинства, і вперше пробудилося до своєї давньої краси. Це була долина. покритий скелями дивовижних форм. Розбиваючи сріблясту піну гірського потоку, Аластор став би долиною, змішаною з запашними травами. Йому відповідає «Дух», але відображений образ природи незабаром перетворюється на більш яскравий образ, і його очі відриваються від нього.

В останньому розділі повісті «Надія і відчай» поет дедалі більше розчаровується, впадає в депресію і мириться зі смертю. «Дві точки ослабленого світла» не виражені візуально, але залишаються об'єктивно зовнішніми як відображення зів'ялого «я» після смерті. Тому смерть тіла є те саме, що смерть волі. Він знову опиняється на природному подвір'ї, яке

символізує кінець і новий початок поета. Вона показує образ майбутнього життя, але як служниця криниці, як відображення може бути «фігурою розуму», що приховує «нерозумну порожнечу», якою тече ріка життя. Поступовий занепад поета суперечить зазначеним у передмові «раптове потемніння і зникнення» і підтверджує думку про те, що його життя мало збігтися із занепадом творчості та радикалізму. З точки зору цієї інтерпретації, існує приблизна відповідність між уривком історії, який описує пошуки поета «внутрішніх кроків природи», і уривком, який описує юнацьку насолоду Гордсворта природою.

У вірші є «натяк» на негативний приклад Поета, який засуджує виправлення самотності та саморуйнівного ідеалізму, нагадує, що лагідність може бути жахливою і призвести до самотності. Його погляд на природу слід розглядати як джерело виправлення, а не позицію. Описуючи поета, Шеллі ніби розривається між протилежностями Самотнього та Мандрівника. У пролозі до «Аластора» ми бачимо, як Шеллі намагається уникнути цієї дилеми. Нерозуміння пошуків поета в першому абзаці свідчить про його глибоку причетність до долі свого героя. У наступному абзаці він займає позицію Мандрівника до самотніх. Однак мораль дається неохоче: нам кажуть, що «картинки не вчать»; Ізоляція поета «егоїстична» і він «карається люттю невпинної пристрасті». Це розподілене прокляття. Я був виснажений, тому що ніхто не відчував нічого спільного з ними. Вони морально мертві. Вони не друзі, не коханці, не батьки, не громадяни світу, не благодійники своєї країни. Тут немає жодної фрази, яку скептик, ідеаліст, «егоцентричний» поет не міг би порахувати з невеликою свободою тлумачення. Тому Шеллі випадково проклинає його, щоб захистити. Це означає, що всіх ідеалістів, які колись мали надію, будь вони самотніми чи мандрівниками, чекає та сама доля. Тому «злі духи» мають більше спільного з віршем, ніж здається на перший погляд. Далі в пролозі розрізняють «чисте й добре серце» й «егоїстичне, сліпе й безпорадне», обидва з яких є

прикладами свого роду самотності, яка «намагається існувати без людського співчуття». Але, зрештою, на кого поет більше схожий? Чи справді він один із «світил світу» чи один із тих, «що не люблять спілкування, живуть безплідно» і приречені на «повільне й отруйне тління»? У другому абзаці передмови ми бачимо, як Шеллі визнає це болюче запитання в момент відповіді на нього. «Хороші люди вмирають першими, оплакуючи втрату зору, і виграють, філософськи сприймаючи втрату в спілкуванні з природою». Ця внутрішня рефлексія веде до наступного етапу суперечки між двома головними героями. Мандрівник відкидає невдалий ідеалізм Самотньої людини, який колись був своїм, на користь консервативно-християнського переосмислення: надія переносить в інший світ, природа і самотність сприяють не фантазії, а терплячому смиренню. У вірші «Аластор» поет чіпляється за марну надію і марнує її (Metson, 1995).

П.Б. Шеллі висловив своє невдоволення мораллю і суспільством людей. Він вважає поетів та ідеалістів маргіналами, бо ніхто не розуміє їх унікальності та світогляду. Шеллі називає це прокляттям, яке виснажує їх і робить морально мертвими. Тут він бачить спільну долю всіх ідеалістів: самотність і відторгнення оточуючих.

Поет зосереджує увагу на поділі людей на два класи: «чистих і добрих серцем» і «корисливих, сліпих і тупих». Обидва класи самотні, оскільки вони намагаються вижити без співчуття та підтримки інших. Шеллі запитує, до якого класу належить сам поет і який шлях він обере — бути одним із «світил світу» чи піде в самотність і занепад. Це питання особливо актуальне для поетів, які втратили бачення і зв'язок з природою.

У поемі «Аластор» автор розмірковує про свою внутрішню рефлексію та боротьбу з порожнечею. Мандрівник відмовляється від ідеалізму самотньої людини і переходить на шлях терплячого смирення та переосмислення християнства. Він знаходить надію в іншому світі, де природа і самотність стають джерелом не абстрактного захоплення, а

смирення. Так, у вірші «Аластор» Шеллі висловив свої роздуми про порожнечу та пошуки сенсу життя.

Моральна неоднозначність "Ченців" продовжує робити його ефективним театральним твором. Історія розповідає про Беатріче Сенчі, яка була страчена в 1599 році за вбивство свого батька, графом Франческо Сенчі, що був винний в насильстві та зґвалтуванні (Lee, 2017: p.134–135).

Світоглядні ідеї П. Б. Шеллі містили багато суперечностей та разом з тим, привабливих рис, зокрема викликають особливу повагу його наполегливість у відстоюванні власних принципів та прав. Він мав здатність так пристрасно та люто відстоювати власну думку, що ще в коледжі його назвали «шалений Шеллі» (Жарікова, 2016:7).

У творах П. Б. Шеллі переважав ліризм. Його талант виразився в творах, найбільш вдалі з яких були написані під час перебування в Італії. Поезія П. Б. Шеллі вражає дещо дитячою безпосередністю, силою, милозвучністю, музикальністю, незвичайною ритмікою та різноманітністю, яскравою метафоричністю виразу, багатством епітетів, алітерації, багатою внутрішньою римою.

Поетична творчість Шеллі відображає тонкість натури письменника. Розмірковуючи над красою італійського пейзажу, поет черпає натхнення з кількох вражень і передає їх через поетичні твори. Так у текстах Шеллі відображені образи безтурботних блакитних морів, що возз'єднуються з блакитним океаном космосу, в іншому випадку він вдало передає почуття та враження, народжені його любов'ю до природи.

У поезії П. Б. Шеллі зеленіють запашні лимонні гаї, блищить золоте осіннє листя, дзюрчать холодні сріблясті струмки, під камінням ховаються плямисті ящірки. Думки поета час від часу линути на землю. Опис природи в поезії Шеллі має глибокий філософський зміст. Зокрема, це відображено у низці його віршів під загальною назвою «Мінливість», наприклад вірш «Хмара»:

Mutability (1816)

Percy Bysshe Shelley

«We are as clouds that veil the midnight moon;
How restlessly they speed, and gleam, and quiver,
Streaking the darkness radiantly! — yet soon
Night closes round, and they are lost for ever:

Or like forgotten lyres, whose dissonant strings
Give various response to each varying blast,
To whose frail frame no second motion brings
One mood or modulation like the last.

We rest. — A dream has power to poison sleep;
We rise. — One wandering thought pollutes the day;
We feel, conceive or reason, laugh or weep;
Embrace fond woe, or cast our cares away:

It is the same! — For, be it joy or sorrow,
The path of its departure still is free:
Man's yesterday may ne'er be like his morrow;
Nought may endure but Mutability». (Shelley; 52)

У зміст слова мінливість поет вкладає ідею про те, що нічого не триває вічно, немає нічого в природі незмінного... Наприклад, акт смерті, що є цілком природнім та відродження нового життя після смерті. Таким чином, Шеллі відображає ідею безсмертя природи, її вічний розвиток. Поет ніби проводить паралель між «мінливістю» в житті суспільства та в житті природи. Загальна тональність поезії Шеллі глибоко оптимістична: як слідом

за зимою йде весна, так і століття соціальних лих і воєн неминуче змінюється століттям миру і процвітання.

П. Б. Шеллі захоплюється мистецтвом і літературою древньої Еллади, а відтак йому стають досить близькими пластичні образи давньогрецького мистецтва. Він заглиблюється в особливості атеїстичного вчення грецьких філософів–матеріалістів. Улюбленцем Шеллі, з дитячих років, став образ великого людинолюбця – титана Прометея, який викрав для людей вогонь на небесах, відкрито виступив проти тиранії Зевса, який намагався «винищити людей». Шеллі вважав, що сучасні греки успадкували всю доблесть, розум і талант своїх предків. Коли Шеллі дізнався про підготовку в Греції повстання проти їх поневолення турками, то радості й тріумфу не було меж. Натхненний враженнями від цієї звістки Шеллі створює свою ліричну драму на IV дії «Звільнений Прометей» (1820).

Безумовно, оптимістичні ідеї Шеллі тісно перепліталися з романтичними прагненнями поета. У ліричній драмі «Звільнений Прометей» знову була висвітлена важлива для демократії 20–х років XIX ст. проблема повстання і повалення реакційної влади за допомогою фізичної сили: Геркулес, уособлення могутності революційного народу, звільняє в'язня Юпітера – Прометея, розбиваючи його ланцюг.

Шеллі запозичив сюжет «Звільнений Прометей» із п'єси грецького драматурга Есхіла «Закутий Прометей», у якій Прометей є благодійником людства, який приніс людству вогонь, число, писемність, медицину та мистецтво як подарунки з Неба й започаткував цивілізацію. Це викликає гнів Зевса, який хоче придушити людство і заважає їм досягти цивілізації. Зевс приковує Прометея до скелі з грифом, який мучить його на Кавказі. Прометей знає таємницю: якщо Зевс одружиться на Фетіді, він народить сина, могутнішого за нього самого, і цей син, Демогоргон, скине свого батька. Прометей відкриває цю таємницю Зевсу і звільняється від тортур. Але Шеллі, природжений бунтівник, у своїй передмові до «Звільненого

Прометей» зазначає, що «не сприймав такої слабкої катастрофи, як примирення Чемпіона з Гнобителем людства». Шеллі представляє нову версію п'єси. У його версії Прометей терпить муки, не підкоряючись Зевсу, якого Шеллі називає Юпітером, поки Демогоргон не скине його. Мета Шеллі, можливо, полягає в тому, щоб підкреслити «... його дві найбільш наполегливі теми; необхідність соціальної реформи та необхідність суспільної любові таким чином, щоб вони доповнювали та доповнювали одна одну». У творі «Звільнення Прометей» Шеллі прагне створити досконалого революціонера в ідеальному, абстрактному розумінні (в цьому полягає основна складність поеми). «Прометей» Шеллі ґрунтується, певною мірою, на вченні про Ісуса з Біблії та християнській ортодоксальній традиції. У той час як Ісус або Син жертвує собою, щоб врятувати людство, цей акт жертви не робить нічого, щоб повалити тип тиранії, втіленої, для Шеллі, у постаті Бога Отця. Прометей нагадує Ісуса в тому, що обидва безкомпромісно говорять правду владі, та в тому, як Прометей долає свого тирана Юпітера. Адже Прометей завойовує Юпітер, «пригадуючи» прокляття, яке Прометей наклав на Юпітера до початку п'єси. Слово «відкликати» в цьому сенсі означає як пам'ятати, так і відмовлятися, і Прометей, пробачивши Юпітера, позбавляє Юпітера влади, яка весь час, здається, походила від гніву його супротивників і бажання насильства. В підсумку П. Б. Шеллі зазначає:

«My purpose has hitherto been simply to familiarize the highly refined imagination of the more select classes of poetical readers with beautiful idealisms of moral excellence; aware that, until the mind can love, and admire, and trust, and hope, and endure, reasoned principles of moral conduct are seeds cast upon the highway of life which the unconscious passenger tramples into dust, although they would bear the harvest of his happiness». (Shelley; 52)

Тобто основною метою було ознайомлення читачів із прекрасними ідеями моральної досконалості; усвідомлюючи, що до тих пір, поки розум не зможе любити, захоплюватися, довіряти, сподіватися і терпіти, розумні

принципи моральної поведінки є насінням, викинутим на дорогу життя, яке неприємний пасажир розтоптує в пил, хоча вони принесуть урожай його щастя (Shelley, 1820).

Варто підкреслити унікальне ставлення поета до періоду античності. Як його сучасник Дж. Кітс, П. Б. Шеллі вважав, що античність є уособленням прекрасного, підґрунтя для творення міфу, польоту фантазії. У поетичних рядках Шеллі оживає історія німфи Аретузи («Аретуза», 1820), лунає пісня Прозерпіни («Пісня Прозерпіни», 1820), сама природа бере у займ Орфееві слова, аби він міг створити свою пісню («Орфей», 1820); гімн мистецтву як могутній силі, що перетворює світ, та його покровителеві Аполлону звучить у «Гімні Аполлона» (1820). Глибиною ліричного переживання вирізняється інтимна лірика П. Б. Шеллі. Омріяна ідеальна любов постає на ґрунті гармонії духу і тіла, сила кохання безмежна та безперешкодна, силі кохання ніщо і ніхто не можуть чинити супротив. Хрестоматійними стали вірші Шеллі «До Мері» (1818), «Філософія кохання» (1819), «На добраніч» (1820), «Епіпсихідіон» («Eipsychidion», 1820), «До Джейн. Спомин» («To Jane: The Recollection», 1822), «До Джейн з гітарою» (1822) та ін. (biography/shelli).

Шеллі залишився в історії світової літератури як автор поем. «Королева Маб» - перша поема Шеллі, однак навіть у ній виокремилась типова для автора низка характерних особливостей: масштабність образів, застосування алегорії, емоційність поетичної мови, ораторський пафос. Автор писав про цей твір так: «Минуле, Сучасність і Майбутнє - ось величні і всеосяжні геми цієї поеми».

Шеллі вводив в поезію нові слова і звороти, породжені тією бурхливою, переломною епохою. У цьому творі Шеллі героїчний тон, войовничі ритми поєднуються з душевної лірикою. Різноманітні порівняння та яскраві образи якнайкраще відповідають насиченою барвистістю поезії Шеллі, багатогранно відображають його світогляд, мрії про справедливе суспільство і рівноправність для всіх.

Слід зазначити, що Шеллі вважав свою рідну мову, ще близьку до першоджерела, неорганізованою та хаотичною поезією. Тому не дивно, що Шеллі бачить усіх письменників на зорі людського суспільства поетами, здатними сприйняти найкраще з того, що міститься у взаємозв'язку між істиною і красою, буттям і сприйняттям, сприйняттям і вираженням. У роки, коли твори Шеллі отримували перші рецензії, 1816-1822, був сильний страх політичної революції. Все, що нагадувало радикальні висловлювання, було надто небезпечним для того часу (Salin, Harriet B., 1940: 23).

Для Шеллі поет – це не лише творець мови, музики, танцю, архітектури, скульптури чи живопису, але, з точки зору письменника, він виконує набагато важливішу функцію. Саме поет, як його розуміє Шеллі, є творцем закону, засновником суспільства, винахідником ремесл і лідером, який «наближає часткову свідомість невидимого світу релігії до чогось більш-менш прекрасного та істинного». Автор зазначає, що про поетів у різні часи і в різних країнах «не говорять як про законодавців чи пророків». Це тому, що поети бачать сьогодення таким, яким воно є, вони встановлюють закони, за якими має жити сьогодення, і поети можуть бачити майбутнє в сьогоденні. При цьому, однак, автор не називає їх пророками і не говорить, що поети можуть з упевненістю передбачати майбутнє, бо «відчувають його дух». Шеллі вважає, що поетів цікавить «вічне, нескінченне, єдине» і що їхні твори та ідеї не можуть бути застосовані до якогось конкретного часу чи місця.

Автор вважає, що відмінність між поетами і прозаїками є великою помилкою, а відмінність між філософами і поетами є занадто поспішною. Шеллі посилається, наприклад, на Платона, якого автор вважає поетом, відзначаючи ясність і пишність його образів і резонанс його слів. Він бере до уваги, що Платон відкидав розміри, визнані в епічній, драматичній і ліричній поезії, бо шукав гармонії думки незалежно від форми чи дії, і не вигадував особливих нових ритмів, що обмежували б різні паузи в мовленні. Шеллі

вважав поетів, які революціонізували сферу думки, поетами не лише тому, що вони створили щось нове, або тому, що їхні слова виражали вічну відповідність «істин, що існують через образи в процесі життя», але й тому, що вони містили центральний елемент поезії, «вічне музичне звучання буття». Однією з причин цього є те, що вони були написані в епоху гармонії та ритму. Однак, на його думку, великі поети, які використовували традиційні методи для надання своїм творам форми та ефекту, були не менш здатні розуміти і проголошувати істину, ніж ті, хто відкидав ці форми.

Творчість Шеллі та навіть його життєвий шлях тривалий час залишались джерелом неоднозначного ставлення суспільства та літературознавців. Деякі критики дивилися на поета як на дитину в його імпульсивних діях; інші говорили про дивну «душевну жилку» в його натурі. Проти поезії Шеллі була розгорнута негативна критика, яку деякі критики вважали тонкою та несуттєвою. У 1853 році Чарльз Кінгслі засудив Шеллі в безперечних виразах. Кінгслі був рішуче ворогуючим проти атеїстичного духу поета, і він бачив у чутливості Шеллі до світових кривд лише хворобливе хвилювання (Salin, Harriet B., 1940: 54). Однак, на думку Шеллі, поета будь-якої епохи можуть судити лише його ровесники – ті, кого він обрав з наймудрішого покоління свого часу.

Автор вказує на те, що поет здатен віднайти вічну гармонію у своїй особистості, незважаючи на людську недосконалість, яка є лише тимчасовою можливістю. Тому внутрішня краса не може вислизнути від поетового погляду.

Шеллі стверджує, що творчість поета належить всьому світу і всій епосі. При цьому автор стверджує, що поет не повинен показувати сприйняття добра і зла, яке зазвичай належить лише його власному часу і країні. В іншому випадку поет є лише описом результатів і вже не може впливати на епоху.

Шеллі зазначає, що навіть хороший поет не може довільно створювати цінні твори. Він каже, що поетична сила приходить звідкись зсередини і що наша свідомість не може передбачити її появу. Коли поет починає писати, натхнення вже знаходиться на низькому рівні, і створення великих віршів, відомих світові, може бути не більше ніж блідю тінню початкових намірів поета. У. Арнольд називає П. Б. Шеллі «гарним і неефективним ангелом» та зазначає: «До всього цього ми маємо додати чарівність творів цього чоловіка - поезії Шеллі. Це його поезія, понад усе, що для багатьох людей підтверджує, що він ангел. Про його поезію мені зараз нема місця говорити. Але нехай ніхто не думає, що брак гумору та самообман, як у Шеллі, не впливають на поезію людини. Чоловік Шеллі, по правді кажучи, не зовсім здоровий» (Арнольд, 1908)

Поет – жрець незбагненого натхнення, дзеркало, в якому відбивається величезна тінь, яку майбутнє кидає на теперішнє, мова, яка виражає незбагненне, сурма, яка кличе на війну, але її не чують, сила, яка мобілізує інших, але не діє. Поет – невідомий законодавець світу. Варто підкреслити ідейну наснагу поезії Шеллі, його революційність і соціальний критицизм. Ідеалістично–утопічні уявлення Шеллі про шляхи і можливості перебудови світу на гуманних засадах та в гармонії, про велетенську роль поетів–пророків і проводирів своїх народів він втілював у багатьох художніх творах (Наливайко, 2001: 307–308).

Порівнюючи науку та поезію, П. Б. Шеллі безперечно віддавав перевагу поезії. Він стверджував, що поет відкриває не просто щось нове, а синтезує «вічні відповідності суцього через образи, приречені до життя істини». І це є основною відміною між поетом та вченим. Стверджував, що завдяки натхненню, щасливі миттєвості пережиті талановитими людьми, стають безсмертними. Дві основних дії людського розуму: мислення та уява. Мислення, в свою чергу, дозволяє втілюватись думкам у вигляді дій та відносин, а уява надає їм цілісності та освітлює їх (Selley, 1915: 75).

Улюбленими творами Персі Біші Шеллі (1792–1822) були твори Вольтера, тому під впливом ідей французьких освітян він написав і надрукував низку поезій, поему «Агасфер» (1809) і 2 романи. Герої його творів є атеїстами, які заперечували релігію.

Читачі, знайомі з іншими великими «захистами» поезії, можуть знайти «Захист поезії» Персі Біші Шеллі незвичною, навіть заплутаною. Тут мало практичного аналізу елементів хорошого літературного твору. Не існує методичної історії поезії, як це можна прочитати в «Захисті поезії» сера Філіпа Сідні (1595). Немає жодних висловлювань про правила композиції. Натомість Шеллі пропонує філософський аналіз ролі поета як людини особливого типу, здатної бачити сутнісні гармонії світу за дисонуючими образами, які люди знаходять у своєму повсякденному житті.

«Man is an instrument over which a series of external and internal impressions are driven, like the alternations of an ever-changing wind over an JEolian lyre, which move it by their motion to ever-changing melody» (Shelley, 1915: 76).

Тоді як Аристотель, Сідні чи Джон Драйден бачать у поеті неперевершеного майстра, здатного захоплювати читачів майстерним поєднанням форми та змісту, Шеллі покладає на поета вище покликання: він бачить в поетові більш високе покликання: відкривати правду про життя і сприяти всезагальному вдосконаленню (Clark, 1988). Ці високі вимоги виправдані тим, що Шеллі наполягає на тому, що створення поезії – це не просто ремесло. Мова, колір, форма, релігійні та громадянські звички дій — усе це знаряддя й матеріали поезії. Їх можна так назвати за особливістю висловлювань, які розглядаються як наслідок або причина:

«Language, colour, form, and religious and civil habits of action, are all the instruments and materials of poetry ; they may be called poetry by that figure of speech which considers the effect as a synonym of the cause» (Selley, 1915: 80).

Справжній поет – це радше візіонер, який натхненний творити мистецтво як засіб розкриття чогось про природу світу. Сам вірш є лише спробою відтворити це бачення. Такі твердження були неправильно інтерпретовані, та Шеллі звинувачували в тому, що він пропагував автоматичне письмо або знецінював важливість майстерності. Насправді ж, навпаки: Шеллі розглядає уяву як формотворчу силу, що надає форму баченню поета, і лише той, хто володіє формою, може сподіватися донести своє бачення до читачів. Аналогічно, твердження про те, що Шеллі є прихильником емоційної поезії, є безпідставними; він наполягає на тому, що поетична практика залучає інтелект так само, як і серце. Він вважає, що великі поети мають особливий дар, який дозволяє їм використовувати матеріали свого часу (форми і сюжети, які могли б зацікавити їхніх сучасних читачів), але виходити за межі часу і місця, щоб промовляти до людей різного віку (Daiches, 1987).

У цьому есе Шеллі захищає поезію – «мою коханку Уранію» – від нападок Томаса Лав Пікока у статті «Чотири віки поезії», опублікованій у першому і єдиному випуску «Літературного вісника» у 1820. Полемічний обмін думками закінчився нічим, оскільки «Захист поезії» залишився неопублікованим до 1840 року. У своєму есе Пікок розробив знайому фігуру Золотого та Срібного віків класичної поезії на чотири (залізний, золотий, срібний і мідний), оминувши «темні віки», і повторив послідовність в англійській поезії. Пікок вважав, що поезія ніколи не має великого значення в цивілізованому суспільстві; Шеллі захищав її, стверджуючи, що поезія необхідна. Їхні погляди були антитетичними, і жоден з них не контактував з іншим: Атака Пікока – це бурхлива сатира, захист Шеллі – піднесений вірш у прозі. Шеллі вважав, що композиція не є віршем, але навіть одне слово може бути іскрою незгасимої думки (Selley, 1915: 84).

Тим не менш, стаття Пікока все ще є необхідною передмовою до аргументів Шеллі, і не тому, що одна з них підштовхнула іншу, а тому, що

вони, як пара, демонструють протилежні уподобання старшої публіки до дотепності вісімнадцятого століття, а молодшої – до ентузіазму. «Чотири віки поезії» Пікока також мають ту перевагу, що вони забавні; Шеллі ніколи не буває кумедним (Clark, 1997: 144).

Аргумент Пікока полягає в тому, що поезія належить примітивним суспільствам, що в міру того, як вони стають цивілізованими, вони стають раціональними і непоетичними; отже, лише наприкінці сімнадцятого століття Англія зрівнялася у творчості Вільяма Шекспіра та Джона Мільтона із Золотим віком гомерівської Греції. На початку дев'ятнадцятого століття Англія, на його думку, досягла епохи міді в поезії, але свого роду Золотого віку в науці; тому поезію слід залишити примітивним суспільствам, де вона їй і належить.

«A poem is the very image of life expressed in its eternal truth. There is this difference between a story and a poem, that a story is a catalogue of detached facts, which have no other connexion than time, place, circumstance, cause, and effect ; the other is the creation of actions according to the unchangeable forms of human nature, as existing in the mind of the Creator, which is itself the image of all other minds» (Selley, 1915: 83–84).

«Homer and the cyclic poets were followed at a certain interval by the dramatic and lyrical poets of Athens, who flourished contemporaneously with all that is most perfect in the kindred expressions of the poetical faculty ; architecture, painting, music, the dance, sculpture, philosophy, and we may add, the forms of civil life» (Selley, 1985: 88).

Окрім Гомера, Пікок не поважає жодного поета, навіть Шекспіра, який змішав свої оди і не думав про те, щоб «скинути римського імператора італійським графом і відправити його під виглядом французького паломника

на розстріл з мушкета англійським стрільцем». Жарт Пікока стає кислим, коли він втомлюється від своєї постаті, а його суворість до сучасної поезії перетворюється на діатрибу, суть якої зводиться до того, що «поет нашого часу – це напівварвар у цивілізованому суспільстві». Шеллі, якому Пікок надіслав копію свого есе, був схвилюваний, написав своє єдине прозове висловлювання про своє ремесло. У ньому він дійшов пам'ятного висновку, що «Поети – це невизнані законодавці світу». Шеллі вважав, що Гомер перший, Данте — другий, а Мільтон – третій епічні поети (Selley, 1985: 104).

«Захист поезії» складається з трьох частин. По-перше, Шеллі наводить аргумент, що всі люди є поетами в тій чи іншій мірі, бо поезія – це вроджена людська здібність, а отже, вона присутня в усіх суспільствах у всі часи і у вічності. У другій частині він робить спробу історичного доказу, від якого відмовляється в третій, щоб зробити суб'єктивне і поетичне ствердження вічної присутності та облагороджуючої сили поезії. Представляючи свої переконання, Шеллі використовує ідеї, які надихають його на вірші, та намагається кодифікувати їх, спираючись на основу, яку дав йому Пікок. Пікок міг би почати одразу зі свого першого віку, однак Шеллі вважав за необхідне почати з визначення свого поняття поезії (Selley, 1985).

Дві основні ідеї пронизують цей перший розділ і знаходять своє відображення в решті есе: платонівська ідея мімезису, в якому уява реагує на вічні істини, які вона бачить за матеріальною формою, ідея XVIII століття про «симпатичну уяву», яка з власної ініціативи розширює себе і передбачає емпатію до зовнішніх предметів та істот (Daiches, 1987).

З цієї причини поет має найпотужніший вплив на людство, він є «законодавцем». Друга ідея дає поетові розуміння людських вад, які, будучи зрозумілими, можна виправити; ось друге значення слова «законодавець».

Перша частина складається з двох розділів, в яких йдеться спочатку про міметичні, а потім про експресивні можливості поезії.

Дві інші частини визначення містяться у чотирьох параграфах про форму поезії, особливо про використання мови, засобу, який робить її вищою за інші мистецькі засоби і який називається «вимірюваним» на противагу «невимірюваній» мові чи прозі. Есе передують чотири абзаци, які визначають поезію в найширшому або органічному сенсі, а не з точки зору її механіки. Ці абзаци доходять до самої суті різниці між Пікоком і Шеллі.

Шеллі починає з розрізнення між розумом та уявою, аналізу та співвіднесення об'єктів; уява сприймає подібність об'єктів у їхніх вроджених цінностях, а не в їхньому зовнішньому вигляді, і синтезує ці цінності, ймовірно, в дійсне і платонівське Єдине або Істину. Синтетичним принципом уяви є поезія; людина порівнюється з «соловою лірою» підвладною зовнішнім і внутрішнім враженням, але з внутрішнім принципом (поезією), що творить не просто мелодію, а гармонію.

Шеллі стверджує, що поети є «законодавцями і засновниками громадянського суспільства», тому що вони відкривають закони гармонії і стають «законодавцями», надаючи цим законам форму вірша. Поетичний твір або вірш може бути актом мімезису, але цей акт походить від поетичної здатності, високо розвиненої в поеті, яка міститься в кожній людині: «Вірш – це сам образ життя, виражений у своїй вічній правді».

Аргументація другого розділу першої частини, присвяченого впливу поезії на суспільство, була передбачена в попередньому аналізі. На цьому «Захист поезії» як «апологія» цілком міг би закінчитися, але Шеллі хотів переконати Пікока, що його теорія має зовнішні докази. Це він пропонує у другій частині есе (Duffy, 2005).

Прочитання історії у Шеллі таке ж вольове, як і у Пікока, у його твердженні, що моральність епохи відповідає добрій чи навпаки поганій поезії; він посилається на грецьку поезію та наводить грецьку класичну драму як свідчення здорового суспільства, а еллінську буколічну поезію – як ознаку занепаду, коли поети перестали бути визнаними законодавцями

олександрійських еллінів. Для того, щоб впоратися з такою ж прогресією здоров'я і занепаду в літературі Риму, що, здавалося б, доводить схему Пікока, Шеллі перетворює весь цикл на «епізоди цієї циклічної поеми, написаної з часом спогадами людей». Він стикається з подальшими труднощами, намагаючись впоратися з християнством, адже, за теорією Шеллі, Ісус мав би бути великим поетом: «Розрізнені фрагменти, збережені нам біографами цієї надзвичайної людини, це все інстинкт з найяскравішою поезією». Щось пішло не так у Темні віки, що призвело до «згасання поетичного принципу».

Шеллі почувається безпечніше з Данте Аліг'єрі та Джоном Мільтоном: «Але давайте не будемо зраджувати себе від захисту до критичної історії поезії».(Teltscher; 58)

Відмовившись від історичного методу, якому він наче слідував за Пікоком, крок за кроком привів би його до сучасників, Шеллі повертається до захисту, нападаючи на «поборників корисності» і, за підтекстом, на Пікока. На утилітарне заперечення, що поезія просто приносить задоволення, а Шеллі стверджує, що насолода від поезії полягає не в її поверхневій мелодійності, а в її вродженій гармонії.

Після цього Шеллі додає абзац, який підсумовує подвійність «поетичного факультету»; шляхом синтезу він «створює нові матеріали знання, сили і насолоди», а завдяки своїм виразним можливостям відтворює ці матеріали «згідно з певним ритмом і порядком, який можна назвати прекрасним і добрим».

Шеллі, його особисте та поетичне обґрунтування поезії, відкривається трьома абзацами, що починаються з трьох пунктів:

«Поезія – це справді щось божественне»; «Поезія – це запис найкращих і найщасливіших моментів найщасливіших і найкращих умів»; «Поезія перетворює все на прекрасне» (Fry,1983). Таким є зворушливий геній Адонес. У пошуках найкращого доказу для захисту поезії від

раціоналізаторських закидів Пікока, Шеллі слідує підказкам власного «поетичного принципу», завершуючи «Захист поезії» витриманою лірикою в прозі, з якою Пікок ніколи не зміг би зрівнятися з ним. Сила цього есе досі надихає. Воно є найкращою претензією Шеллі поза його віршами на те, щоб бути «законодавцем» світу.

Шеллі написав «Захист поезії» як відповідь на книгу Томаса Лав Пікока «Чотири епохи поезії» (1820). Пікок вважав, що поезія втрачає свою актуальність з розвитком суспільства, а романтична поезія є варварською та дитячою. Шеллі визнавав, що деякі люди та епохи менш поетичні, ніж інші, але він рішуче стверджував що поезія – це найвища розумова здатність людини, актуальна для кожного віку. Шеллі бачить поезію як здатність розуміти та уявляти нові комбінації думок. Таким чином, вона є джерелом усіх знань і прогресу. Він відкидає обмежені визначення поезії як гри в слова з римами та метрами. Навіть проза може бути поезією, якщо вона виражає уяву.

Поет бачить світ, який більшість людей ще не бачила. Він вловлює порядок, прихований під хаосом, істину, зашифровану забобонами, красу, запламовану корупцією. Поети створюють нові форми думок і дій, які дозволяють суспільству прогресувати. Таким чином, вони мають більшу владу в суспільстві, ніж політики та бізнесмени. «Поети, – заявляє Шеллі, «є невизнаними законодавцями світу». Наприклад, Данте дав середньовічній Європі новий християнський міф, який зробив її менш жорстокою і більш вільною. Зрештою, поезія розширює розумові та моральні можливості людства.

Шеллі протиставляє поезію розуму. Розум – це розрахунок власного «я», а поезія – порив до насолоди та любові. «Поезія і принцип «Я», видимим втіленням якого є гроші, – це Бог і Мамона світу», – стверджує він. Для Пікока наполягати на тому, що поезія служить комерції, означає перевернути все з ніг на голову (Jordan, 1965).

Розум підпорядкований людській волі, але поезія працює під невидимим впливом, як вітер, що змушує вугілля горіти яскравіше. Так само натхнення роздмухує полум'я уяви поета, і він пише ніби під керівництвом зовнішньої сили. Така гаряча уява для Шеллі є кращою, ніж ніж вірш, бо вірш – це обов'язково річ; вірш, однак, може передати іншим щось від контакту поета з новою істиною.

В епоху комерції або в епоху розуму, коли неестетичний принцип егоїстичної жадібності бере гору, навіть поети можуть ставати все менш і менш поетичними.

Нарешті, у відповідь на нападки Пікока поетів-романтиків, Шеллі справедливо пророкує, що їх запам'ятають завдяки їхнім інтелектуальним досягненням.

Те, що він говорить про їхні твори, безсумнівно, стосується і його власних, що їх неможливо читати, «не будучи враженим електричним життям, що горить не здригнувшись від електричного життя, яке палає в їхніх словах».

Безпосередньо індійській тематиці присвячено лише три твори П. Б. Шеллі – поема «Зейнаб і Катема», невелика поезія «Індійська серенада» та «Фрагменти з незакінченої драми». До речі, П. Шеллі у листі від 1821 р. до Томаса Лав Пікока висловив бажання поїхати попрацювати до Індії (Пупурс, 2017:147).

Отже, висновок до цього може бути наступним: Персі Біш Шеллі — видатний англійський поет-романтик, чиї твори відображають його пристрасть до пошуку кохання та соціальної справедливості. Його поема «Аластор, або дух одинацтва» застерігає ідеалістів від відмови від любові та справедливості ради марної гонитви за мріями.

В творах Шеллі виявляються його занепокоєння реформою суспільства та його відчуття неприйнятості суспільством. В поемі «Аластор» автор відображає свою самотність і розчарування, що паралельно

з його особистим життям із руйнуванням ідеалізму. Вплив Руссо, Годвіна та Вордсворта на Шеллі також помітний у його творчості. П. Б. Шеллі написав «Аластор, або Дух одинацтва» – поему верлібром, опубліковану разом із коротшими віршами в 1816 році, яка застерігає ідеалістів не відмовлятися від «солодкої людської любові» та суспільного вдосконалення заради марної гонитви за мріями.

Більшість його прозових творів були присвячені реформуванню суспільства; і навіть «Аластор, або дух одинацтва» та особиста лірика висловлювали занепокоєння реформатора–ідеаліста, який розчарований або переслідується несприйнятливим до нього суспільством. П. Б. Шеллі у поемі «Аластор» дотримується традиційної самотності, у якій він залишає свій «відчужений дім» із «розпаленою й очищеною уявою», що є тим самим «егоцентричним усамітненням», за яке його засуджують. Автобіографічне та біографічне прочитання поеми «Аластор» виявляє усвідомлення Шеллі певної відповідності між його власною історією життя із руйнуванням повних надій ідеалізму. Дійсно, протягом періоду, охопленого «Queen Mab» і «Alastor», його перехід від ізоляції непокори до ізоляції поразки пропонує скорочену паралель до більш раннього прогресу протягом набагато довшого часу його трьох великих літературних наставників, Руссо, Годвіна та Вордсворта.

2.2. Сакральні географічні топоси Сходу в поемі «Аластор, або дух одинацтва»

У творчості Шеллі східні образи відіграють більш декоративну й епізодичну роль. Пому, під назвою «Аластор» (1816), можна розглядати як алегорію, що позначає одну з найцікавіших ситуацій людського духу.

*«I had not yet loved, and I loved to love,
I was looking for what to love, loving to love».*

– He confesses. St. August

Аластор є уособленням певного божества чи духа–месника, особливо в грецькій давнині. Цей термін пов'язаний з Немезидою, богинею божественної відплати, яка символізувала несхвалення богами людської самовпевненості. Вірш Персі Біші Шеллі «Аластор» або «Дух одинацтва» (1816) пронизливий твір–застереження для ідеалістів (як і він сам) не відмовлятися від «солодкої людської любові» та соціального вдосконалення заради марної гонитви за швидкоплинними мріями. У ній описуються ранні мандри такого ідеаліста, його пошуки ідеального кохання та його остаточна самотня смерть.

«The day was fair and sunny: sea and sky
Drank its inspiring radiance, and the wind
Swept strongly from the shore, blackening the waves.
Following his eager soul, the wanderer
Leaped in the boat, he spread his cloak aloft
On the bare mast, and took his lonely seat,
And felt the boat speed o'er the tranquil sea
Like a torn cloud before the hurricane» (Shelly, 1816).

Такі рядки відображають любов до природи та разом з тим відтворюють настрій головного героя, його прагнення. Адже головний герой – юнак, що вирізняється свіжістю почуттів і рвучкістю обдарувань; уява, запалена й очищена спілкуванням із величчю та досконалістю в усіх їхніх проявах, веде його до споглядання всесвіту.

«The awful ruins of the days of old:
Athens, and Tyre, and Balbec, and the waste

Where stood Jerusalem, the fallen towers
 Of Babylon, the eternal pyramids,
 Memphis and Thebes, and whatsoe'er of strange
 Sculptured on alabaster obelisk,
 Or jasper tomb, or mutilated sphynx,
 Dark Æthiopia in her desert hills
 Conceals» (Shelly, 1816).

Головний герой відвідав жахливі руїни давнини: Афіни, і Тир, і Бальбек, і пустку, де стояв Єрусалим, повалені вежі Вавилону, вічні піраміди Мемфіса і Фіви, і ще що–небудь дивне висічене на алебастровому обеліску, яшмову гробницю, понівечений сфінкс, таємничу Ефіопію в її пустельних пагорбах.

«The Poet wandering on, through Arabie
 And Persia, and the wild Carmanian waste,
 And o'er the aërial mountains which pour down
 Indus and Oxus from their icy caves,
 In joy and exultation held his way;
 Till in the vale of Cashmire, far within
 Its loneliest dell, where odorous plants entwine
 Beneath the hollow rocks a natural bower,
 Beside a sparkling rivulet he stretched
 His languid limbs» (Shelly, 1816).

Поет мандрує Арабією, Персією, досягає гірських масивів та минає Інд та Окс, що стікають вниз зі своїх крижаних печер, минає простори долини Кашміру, насолоджуючись красою природи.

Після п'яного сну, в якому йому явилася служниця вкрита вуаллю, піддавшись нестримній радості та пристрасті, поет вийшов із забуття, зустрів

ранок та помандрував далі до великого Аорноса, який видно зі крутої Петри, через Балк, до могили Парфянських царів. Уява поета сягала території Месопотамії та сучасного Пакестану, де він блукав з глибокою жагою пізнання.

«He wandered on
Till vast Aornos, seen from Petra's steep,
Hung o'er the low horizon like a icloud;
Through Balk, and where the desolated tombs
Of Parthian kings scatter to every wind
Their wasting dust, wildly he wandered on,
Day after day a weary waste of hours,
Bearing within his life the brooding care
That ever fed on its decaying flame» (Shelly, 1816).

Він досхочу п'є з джерел знання, проте спрага не вщухає. Пишність і краса тутешнього світу глибоко торкаються системи його поглядів, уособлюючи невичерпне розмаїття своїх модифікацій. Поки її бажанням продовжують відкриватися об'єкти, настільки ж нескінченні та безмірні, вона весела, спокійна і володіє собою. Але настає час, коли ці об'єкти перестають задовольняти її. Дух, нарешті, раптово прокидається і прагне спілкуватися з розумом, йому подібним. Він уявляє собі істоту, яку він любить. Причетне до роздумів про витончене і прекрасне бачення, в якому він уособлює свої власні надії, об'єднує все прекрасне, мудре чи прекрасне, що може уявити таким що співає, філософ або любов. Інтелектуальні дані, уяви, витрати чутливості позбавлені відомих домагань на взаємність відповідних здібностей за іншими людських істотах. Співає уявлень, що з'єднує ці домагання і відносити їх до єдиного образу. Він марно шукає прообраз уявного. Розбитий розчаруванням, він сходить біля передчасної могили.

Картина не відмовляє сучасному людству у навчанні. Фурії непереборної пристрасті карають його центричну замкнутість поета, викликаючи швидку смерть.

Однак, вражаючи світочі світу цього раптовим затьмаренням і згасанням через пробудження в них надто загостреного сприйняття власних впливів, та сама сила прирікає повільного, отруйного розпаду тих, менш обдарованих, хто наважується не визнавати її панування. Їх жереб тим безславний і мізерніший, чим зневажливіший і згубніший за їхнє вино. Хто не одержимий ніякою великодушною спокусою, не охоплений священною жагою проблематичного знання, не обманений жодним блискучим забобоном, нічого не любити на цій землі, не має надії на потойбічний світ і водночас не має жодних природних потягів, не поділяє ні ви. відповідне прокляття. Подібні суб'єкти знемагають, ні в кому не знаходячи єства, спорідненого до себе. Вони духовно мертві. Вони не друзі, не коханці, не батьки, не громадяни світу, не благодійники своєї країни. Серед тих, хто намагається існувати без людської взаємності, чисті та ніжні серцем гинуть, убиті пристрастю та пристрастю у пошуках собі подібних, коли духовна порожня раптом позначається. Інші, себелюбні, тупі та відсталі, належать до неозорі більшості та вносять своє у злидня і самотність світу. Хто не любить собі подібних, той живе безплідним життям і готує жалюгідну могилу своєї старості. У поемі «Аластор» (1815) герой, не знайшовши химерного щастя, гине десь у Кавказьких горах. Пошуки ідеального, пориви вишуканої душі завмерли. У цьому творі реальність і сон переплетені так тісно, що образи Сходу, які проступають крізь канву поеми то у вигляді дівчини, що танцює еротичні танці, то у вигляді покинутої арабської коханої, здаються нереальними (Shelley, 1994).

Таким чином, поет відображає своє розчарування у людській спільності та моралі, а також запитує про шлях, який варто обрати - бути одним з «світил світу» або бути приреченим на самотність та розкладання. Він також

висловлює свої думки про марноту та пошук смислу у житті через поему «Аластор».

П. Б. Шеллі намагався зруйнувати переплутаний симбіоз матеріалістичного та ідеалістичного, тобто спростувати розрив між філософськими поглядами та науковими дослідженнями. Проте в «Аласторі» Шеллі пропонує досить складну матеріальну реальність там сферу душі, тобто досить витончений розгляд матеріальності на контексті східних уявлень про світ, його природу (Bysshe Inigo Coffey, 2017: 39)

Завершується поема такими рядками:

«Their own cold powers. Art and eloquence,
And all the shows o' the world are frail and vain
To weep a loss that turns their lights to shade.
It is a woe too "deep for tears," when all
Is reft at once, when some surpassing Spirit,
Whose light adorned the world around it, leaves
Those who remain behind, not sobs or groans,
The passionate tumult of a clinging hope;
But pale despair and cold tranquillity,
Nature's vast frame, the web of human things,
Birth and the grave, that are not as they were (poetryfoundation)»
(Shelly, 1816).

Глибокі рядки, де автор відображає смерть як початок чогось нового, зародження життя. Автор, ніби намагається довести, що смерть – природне явище і без неї не було б життя.

Отже, висновок до цього тексту може бути наступним: П. Б. Шеллі - видатний англійський поет-романтик, чиї твори відображають його пристрасть до пошуку кохання та соціальної справедливості. В поемі

"Аластор, або Дух одинацтва" автор застерігає ідеалістів від відмови від любові та справедливості ради марної гонитви за мріями. Шеллі також висловлює своє занепокоєння реформою суспільства та відчуття неприйнятості суспільством. У своїх творах він дотримується традиційної самотності, що відображає його особисте життя із руйнуванням ідеалізму. Вплив Руссо, Годвіна та Вордсворта на Шеллі також помітний у його творчості. Також можна зазначити, що в поемі "Аластор" Шеллі пропонує складну матеріальну реальність, витончений розгляд матеріальності на контексті східних уявлень про світ. Автор відображає смерть як початок чогось нового, зародження життя, доводячи, що без смерті не було б життя.

2.3. Орієнтальний міфопростір поеми «Повстання ісламу»

Повністю службову функцію виконує Схід в іншій поемі – «Повстання Ісламу, революція в Золотому місті, або Видіння XIX століття» (1818) (Morton, 2006). Коротка сюжетна лінія твору: два героя Лаон та Кітна починають революцію проти султана Османської імперії. Головна тема поеми – осмислення визвольної боротьби народів Європи, переданої за допомогою східної декоративності. Поезія не відображає особливостей ісламу як однієї із світових релігій, в творі розглядається загальна тема віросповідання. Можна зазначити, що «Повстання ісламу» – це твір дидактичного призначення. Автор ніби навчає людство прагненню розвиватися духовно, з розумом та віддано любити, по-справжньому. У цьому творі відображено боротьбу між добром і злом, між владою та свободою народу, ненависть до поневолення та тиранії. Під час боротьби змії та орла, їх змагання, орел кидає змію в морську бездну, яку підбрала прекрасна дівчина. Змія є втіленням Добра, котре «повзає» по землі, а Зло піднялося високо над Землею. Тому тепер важко відрізнити добро і зло.

Лаон – герой твору, ніби розповідає поету свою історію життя, описує свою батьківщину – країну, де все було: тиранія та рабство. Лаон прагнув

свободи, зустрів прекрасну Кітну, яка розділяла його погляди, й вони покохали один одного. Їм обом наснилися страшні видіння, а прокинувшись Лаон побачив навколо слуг Тирана, кохана була зв'язаною. Побитий та понівечений, прив'язаний на вершині скелі юнак готовий прийняти смерть. Але дивний Старець його визволяє, рятує та лікує сім років. Згодом Лаон повертається в своє рідне місто. Він не бажає кровопролиття, закликає не займатися братовбивством, але вражений ударом меча втрачає свідомість. Прийшовши до тями розуміє, що його слова почуті людьми і вони прагнуть добра. Однак, Тиран зібрав нове військо та йде війною на власний народ.

«For to the north I saw the town on fire,
And its red light made morning pallid now,
Which burst over wide Asia;—louder, higher,
The yells of victory and the screams of woe
I heard approach, and saw the throng below
Stream through the gates like foam—wrought waterfalls
Fed from a thousand storms—the fearful glow
Of bombs flares overhead—at intervals
The red artillery's bolt mangling among them falls»

(Shelly, 1817: The Revolt of Islam).

Так я бачив місто у вогні, червоне полум'я спалахнуло над широтами Азії. Переможний крик переплетений з криком горя. Шум натовпу біля брами, артилерійські залпи та вершники з червоними мечами затримували один натовп, який замінював інший. Так автор описує повстання, боротьбу добра і зла.

«The Tartar horse
Paused, and I saw the shape its might which swayed,

And heard her musical pants, like the sweet source
 Of waters in the desert, as she said,
 'Mount with me, Laon, now'—I rapidly obeyed»

(Shelly, 1817: The Revolt of Islam).

Сидячи на татарському коні, вершник, котрим була сама Кітна, врятував Лаона. Жінка розповіла, що Тиран був одержимий пристрастю до неї, але за непокору відправив її в далекий замок, де вона народила доньку, але слуги Тирана її відібрали. Кітна залишилась одна в замку на острові з думками про Лаона, доньку та свободу. Згодом землетрус зруйнував острів та замок, а Кітна була врятована моряками. Закохані вважають своїм обов'язком боротьбу за свободу, а тому розлучаються, щоб виборювати її. У Золотому місті знову вирує деспотична влада, а простий народ голодує та страждає. В цей час злий Іберійський Жрець вмовляє Тирана спалити Лаона та його кохану. Раптом в залу входить дивний незнайомець, яким виявився Лаон.

«Dark Priests and haughty Warriors gazed on him
 With baffled wonder, for a hermit's vest
 Concealed his face; but when he spake, his tone
 Ere yet the matter did their thoughts arrest—
 Earnest, benignant, calm, as from a breast
 Void of all hate or terror—made them start;
 For as with gentle accents he addressed
 His speech to them, on each unwilling heart
 Unusual awe did fall—a spirit-quelling dart»

(Shelly, 1817: The Revolt of Islam).

Його милозвучна та спокійна промова зачарувала жорстоких жреців та викликала подив. Лаон закликав до миру, любові, каяття та розуміння, що людська свобода, то є справжнє багатство.

«Fear not the future, weep not for the past.
Oh, could I win your ears to dare be now
Glorious, and great, and calm! that ye would cast
Into the dust those symbols of your woe,
Purple, and gold, and steel! that ye would go
Proclaiming to the nations whence ye came
That Want and Plague and Fear from slavery flow;
And that mankind is free, and that the shame
Of royalty and faith is lost in freedom's fame!»

(Shelly, 1817: The Revolt of Islam).

Іберійський жрець наказує спалити Лаона на вогнищі, в ім'я спасіння влади Тирана.

«And see! beneath a sun-bright canopy,
Upon a platform level with the pile,
The anxious Tyrant sit, enthroned on high,
Girt by the chieftains of the host; all smile
In expectation but one child: the while
I, Laon, led by mutes, ascend my bier
Of fire, and look around;—each distant isle
Is dark in the bright dawn; towers far and near
Pierce like reposing flames the tremulous atmosphere»

(Shelly, 1817: The Revolt of Islam).

Безстрашна вершниця Котна сама йде до багаття Лаона. Потім головні герої опиняються на березі, де Лаон прокидається в обіймах Котни, до них припливає прекрасна дитина зі срібними крилами – їхня дочка та всі вони втрюх переносяться до Храму Духа. Отже, у творі «Повстання ісламу» (1817) Шеллі звертається до релігії ісламу з повагою та захопленням. Він оспівує красу та гармонію ісламського мистецтва, архітектури та музики. Шеллі також знаходить в ісламі духовний ідеал, який він протиставляє західному релігійному фанатизму та нетерпимості.

Орієнтальні мотиви у вірші Шеллі виявляються у кількох аспектах. По-перше, у вірші використовується багата та яскрава образність, покликана створити атмосферу східного світу. Наприклад, Шеллі зображує темні вежі Кадіса, золоті куполи Мекки і сонячні піски Сахари.

По-друге, у вірші відтворюються деякі характерні риси ісламської культури. Наприклад, Шеллі згадує про «пророка», «Коран» і «мусульман». Він також звертається до традиційної арабської поезії, цитуючи рядок із вірша Абу Нуваса.

По-третє, у вірші Шеллі висловлює свою симпатію до ісламу як релігії та філософії. Він вважає, що іслам є «релігією кохання» та «світлом у пільмі». Шеллі протиставляє іслам західному релігійному фанатизму, який він вважає «темрявою» та «засліпленням».

Поема «Повстання ісламу» є одним із найяскравіших прикладів орієнталізму в англійській літературі. Шеллі був одним із перших європейських поетів, які звернулися до східної культури зі щирим захопленням. Його вірш є своєрідним гімном ісламу як релігії, котра проповідує любов, рівність і справедливість.

Ось кілька конкретних прикладів орієнтальних мотивів у вірші Шеллі: він звертається до «мусульман», які «живуть у тині пальм». Цей образ характерний для ісламської культури, де пальма є символом родючості та життя. Крім того, Шеллі зображує темні вежі Кадіса. Кадіс є містом в Іспанії,

яке було одним із центрів ісламської культури в Середньовіччі. Автор згадує про «золоті бані Мекки», які є священним містом для мусульман, а її золоті бані є символом релігії. Шеллі цитує рядок із вірша Абу Нуваса – одного з найвідоміших арабських поетів. Загалом Шеллі висловлює свою симпатію до ісламу як релігії. Він вважає, що іслам є «релігією кохання» та «світлом у пільмі». Привітання ісламу є важливим документом історія англійської літератури. Він є одним із перших прикладів того, як європейські письменники почали звертатися до східної культури зі щирим захопленням.

Таким чином, вірш «Повстання ісламу» Шеллі відображає своє захоплення ісламом як релігією та культурою. Він оспівує красу і гармонію ісламського мистецтва та архітектури, а також звертається до ісламської філософії та духовності. Шеллі протиставляє іслам західному релігійному фанатизму та нетерпимості, висловлюючи свою симпатію до ісламу як релігії любові та світла. Вірш є своєрідним гімном ісламу та його цінностям рівності, справедливості та любові.

Орієнталізм у літературі почав розвиватися вже в XVIII столітті, але досяг свого піку в XIX столітті. Цей напрямок вивчення і представлення східних культур та народів був пов'язаний з колоніальною епохою, коли європейські держави активно розширювали свої колоніальні імперії. Орієнталізм в літературі передбачав романтизацію та ідеалізацію східних культур, а також створення екзотичних образів та сюжетів.

Одним із найвідоміших прикладів орієнталізму в літературі є роман «Тисяча і одна ніч», який складається з низки казок та оповідань, що розповідають про життя та пригоди східних персонажів. Цей твір став популярним у Європі та вплинув на багатьох письменників, які також почали використовувати орієнтальні мотиви у своїх творах.

Орієнталізм також сприяв розвитку інтересу до східної філософії та релігії. Багато європейських письменників почали вивчати та використовувати іслам, буддизм, конфуціанство та інші східні релігії у своїх

творах. Вони цікавилися східною духовністю та мудрістю, а також ставили питання про сутність людини та її місце у світі. Орієнталізм в літературі допомагав європейським письменникам розширити свої горизонти та поглибити свої знання про світ. Вивчення східних культур та релігій давало їм можливість побачити світ з іншої перспективи та зрозуміти різноманітність та багатство людської культури. Орієнталізм в літературі став важливим етапом у розвитку світової літератури та сприяв формуванню багатогранного світогляду у письменників та читачів.

В поемі «Повстання ісламу» Шеллі створює образи та мотиви, які висвітлюють красу і глибину ісламської культури. Він звертається до архітектурних шедеврів, таких як золоті куполи Мекки, та природних ландшафтів, як сонячні піски Сахари, щоб передати атмосферу східного світу. Шеллі також використовує образи, пов'язані з ісламською релігією, такі як Пророк та Коран, щоб показати свою повагу до цих святих символів. Весь вірш переповнений захопленням і любов'ю до ісламу як релігії та філософії, яка проповідує рівність, справедливість та любов.

Отже, в поемі «Повстання ісламу» Шеллі висловлює свою симпатію до ісламу як релігії та культури, а також протиставляє його західному релігійному фанатизму. Він використовує орієнтальні мотиви та образи, щоб передати красу і глибину ісламської культури, включаючи архітектуру, музику та поезію. Шеллі вбачає в ісламі духовний ідеал, який пропонує вихід з релігійного фанатизму та нетерпимості. Він висловлює свою надію, що іслам може стати світлом у темряві сучасного світу та принести любов, рівність та справедливість.

Загалом сам П. Б. Шеллі вважав себе атеїстом, але його твори є досить високодуховними. Вони наповнені не просто повагою, а справжнім захопленням релігійними символами та філософією. Не обійшлося й без певної «ідеалізації» чи навіть романтизації цих явищ.

До речі, найбільш «східним», мабуть, видається вірш Шеллі «До Нілу» (1818).

«Month after month the gathered rains descend
Drenching yon secret Aethiopian dells,
And from the desert's ice—girt pinnacles
Where Frost and Heat in strange embraces blend
On Atlas, fields of moist snow half depend.
Girt there with blasts and meteors Tempest dwells
By Nile's aerial urn, with rapid spells
Urging those waters to their mighty end.
O'er Egypt's land of Memory floods are level
And they are thine, O Nile—and well thou knowest
That soul—sustaining airs and blasts of evil
And fruits and poisons spring where'er thou flowest.
Beware, O Man—for knowledge must to thee,
Like the great flood to Egypt, ever be» (Shelley, 1818: To the Nile).

Поет відображає річку від витоків до гирла, але в останніх двох віршах розкривається, що образ Нілу потрібен йому як алегорія Мудрості. Тобто автор підкреслює важливість пізнання для людського буття. Орієнталізм у творчості Шеллі має як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, Шеллі зображує Схід як місце краси та свободи. З іншого боку, його зображення Сходу часто є ідеалізованим і не відповідає реальності.

Основні риси орієнталізму у творчості Шеллі:

- Схід зображується як місце краси, таємничості та свободи.
- Схід є місцем боротьби за свободу.
- Схід є місцем зустрічі двох культур.

Висновки до розділу 2

Орієнталізм у творчості Шеллі є одним із проявів його романтизму. Шеллі прагнув до ідеального світу, і Схід був для нього таким світом.

Тема повстання та боротьби за свободу народу є основною в поемі "Повстання Ісламу". Автор використовує яскраві образи та метафори, щоб передати емоції та страсті героїв. Головний герой, Лаон, є символом боротьби проти тиранії та поневолення. В поемі також висловлюється тема кохання та жертвності, яка є важливою для головних персонажів. Загалом, "Повстання Ісламу" є важливим твором, який актуальний і сьогодні, оскільки він ставить питання про свободу та справедливість у суспільстві.

Шеллі використовує яскраві образи та метафори, щоб передати емоції та страсті героїв. Він оспівує боротьбу за свободу та протиставляє її тиранії та поневоленню. Також висловлюється тема кохання та жертвності, яка є важливою для головних персонажів. Поема актуальна й сьогодні, оскільки ставить питання про свободу та справедливість у суспільстві. Шеллі звертається до релігії ісламу з повагою і захопленням, оспівуючи його красу та гармонію. Він протиставляє іслам західному релігійному фанатизму і нетерпимості. Поема є прикладом орієнталізму в англійській літературі, де Шеллі звертається до східної культури з захопленням та симпатією. В цілому, "Повстання Ісламу" є важливим твором, який актуальний і сьогодні, оскільки він ставить питання про свободу та справедливість у суспільстві.

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ОРІЄНТАЛЬНИХ МОТИВІВ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Читаючи вірші англійського поета П. Б. Шеллі «Я брат ваш — земле, океане, вітре!...», «Глянь! За містом сонце встало», «Я взяв його, до себе в дім приніс...», приходить усвідомлення того, що автор дуже любить природу та тонко відчуває себе її частиною. У вірші «Глянь! За містом сонце встало...» П. Б. Шеллі передає чарівну картину світанку. Відчувається як зійшло сонце та все навкруги «заясніло, засіяло». Миттю місто зазнало зміни:

Заблищали,
Мовби із вогню повстали,
Вежі, і шпилі, й собори.

Зрозуміло, що так може відтворити почуття та відчуття лише людина, яка не один раз із любов'ю спостерігала за пробудженням нового дня.

У поетичному творі «Я брат ваш - земле, океане, вітре!...» автор називає милими сестрами, дорогими братами жваву пташину, комашку, мирне звірятко. Автор закликає не кривдити їх. П. Б. Шеллі вміє бачити красу росистого ранку, духмяного полудня. Він чує дзвінку урочисту тишу ночі, зітхання осені в поживклім лісі. Поет вважає, що природа й людина єдині, а тому говорить про себе:

Я брат ваш - земле, океане, вітре! (Shelly;55)

Тому на уроках зарубіжної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах важливо вивчати поетичні твори світових письменників. Незвичайний підхід поета епохи романтизму П. Б. Шеллі дозволяє поглянути на вплив східного стилю на формування суспільної думки про колоніальний період і Схід, а також особливості азійських народів, їх культуру і звичаї в ширшій перспективі. Водночас твори П. Б. Шеллі мають дидактичний зміст і

під різними кутами розглядають певні філософські питання: природа народжує і вбиває, без смерті немає нового життя. Поет описує Схід як дивовижне і незвичайне місце, де душа може знайти мир і спокій. Азія є домом для трьох основних світових релігій, а її народи різнобарвні та мають різні способи життя та традиції. Тому при розгляді творчості П. Б. Шеллі важливо використовувати міждисциплінарні зв'язки, такі як історія, культурологія, релігієзнавство.

У загальноосвітніх школах розпочинається вивчення курсу «Зарубіжна література». На перших уроках учитель пояснює за програмою такі поняття, як зарубіжна література, оригінали, переклади тощо. Цей метод дозволяє відразу засвоїти основи теоретико-літературного матеріалу, визначеного навчальною програмою. Знання теорії літератури сприяє глибокому засвоєнню художніх творів і дозволяє краще відчутися красу художнього слова. Здобувачі освіти розуміють, що завдяки засобам художньої виразності митець створює певний настрій, образ, образ, викликає у читача певну емоцію. Теоретико-літературний матеріал досить складний для розуміння і потребує системного розвитку абстрактного мислення. За допомогою наочних посібників можна значно полегшити роботу учнів над теоретичним матеріалом. Доречно та грамотно використані ілюстрації правильно відобразять об'єктивний світ у свідомості учнів, активізують мислення учнів, підвищують пізнавальний інтерес до вивчення лише теоретико-літературного матеріалу.

Під час курсу зарубіжної літератури вивчення поезії світових письменників, особливо творчості П. Б. Шеллі, є важливим для розширення культурного кругозору учнів. Такий підхід дозволяє поглибити розуміння впливу східного стилю на формування періоду романтизму та його світогляду. Твори Шеллі мають дидактичний зміст і дозволяють розглянути філософські питання, пов'язані з природою і життям. Опис Сходу, його

культури та релігії сприяє кращому розумінню його особливостей та розширенню знань учнів з історії, культури та релігії.

«Зарубіжна література» вивчається з раннього віку, що дозволяє ознайомити учнів з основними поняттями, теоретико-літературними матеріалами. Це дозволяє краще зрозуміти художній твір, відчувати красу мови та її виразності. Вивчення теорії літератури сприяє розвитку абстрактного мислення та формуванню розуміння того, як творець створює настрої, образи та емоції у своїй творчості. Використання ілюстрацій під час вивчення теоретичного матеріалу сприяє кращому засвоєнню учнями інформації, сприяє осмисленню проблематики твору, його сюжету, змісту ілюстрацій. Це стимулює інтерес до літератури в цілому.

Тому вивчення поезії П. Б. Шеллі в курсі зарубіжної літератури допомагає учням розширити культурний кругозір і поглибити розуміння впливу романтизму та східного стилю. Це також дає можливість розглянути філософські питання, пов'язані з природою та життям. Вивчення теорії літератури веде до кращого розуміння художніх творів і здатності оцінювати красу мови. Використання ілюстрацій під час вивчення теоретичного матеріалу сприяє кращому засвоєнню учнями інформації та підвищенню інтересу до літератури.

Загалом вивчення творів іноземних авторів здійснюється українською мовою. Слід зазначити, що українською мовою поезію Шелля перекладали П. Грабовський, І. Франко, Юрій Клен, В. Мисик, О. Мокровольський та ін. Проте ми вважаємо доцільним включити відповідні вірші або частини віршів мовою оригіналу, щоб краще проілюструвати суть творів П. Б. Шеллі. У цьому випадку курс «Зарубіжна література» відіграє додаткову роль у вдосконаленні знань студентів з іноземних мов.

У контексті «Нової української школи» у навчальну програму «Зарубіжна література» 5 класу як варіативну складову введено вивчення вірша П. Б. Шеллі «Глянь, за містом сонце зійшло...». Модель програми

автор Волощук). Для удосконалення в учнів умінь порівнювати й порівнювати, знаходити епітети й порівняння, пояснювати їх функції рекомендується розглянути 1–2 вірші на вибір учителя. На уроці з відповідної теми учні вчаться розрізняти мову прози та поезії, порівнювати пейзаж у віршах про природу, порівнювати їх з іншими творами (музикою, образами тощо). Для досягнення бажаних результатів можна використовувати позакласні заходи. Наприклад, можна організувати такий захід, як «Творчий вечір поезії П. Б. Шеллі».

У середній школі (10-11 класи) варто вивчати поему «Аластор, або Дух самотності» (1816), оскільки в цьому творі відображено любов до природи, єдність з нею, філософський зміст і одвічну якість людини. Душа є питання життя і смерті, боротьби добра і зла, почуття кохання в різних його проявах. Твір насичений численними метафорами та алюзіями, підкреслюючи всесвітньо відому та історично важливу сакральну тему східної географії. У поемі «Аластор» (1816) юнак — образ поета, охопленого жагою пізнання. Він подорожував через Аравію та Персію, досяг Мемфіса в Ефіопії та відправився в Єрусалим. Він зустрів свою смерть у горах Кавказу. Описуючи світ поета, письменник зазначає, як краса природи впливає на світ людської свідомості. Опанувавши різні науки, головний герой зрозумів, що знання більше не приносять радості та насолоди. Природа людини — це не тільки знання, а й бажання спілкуватися з іншими людьми. Мудрий поет закохується, коли творить власну фантазію. Іншими словами, уві сні він бачить образ прекрасної жінки, якої немає в реальному житті, і герой помирає від розпачу і самотності. Власне визнання провини П. Б. Шеллі надто сумне і типове для його часу. Наприкінці поет гине, але завершальний етап водночас жахливий і романтичний. Поет познайомився зі світом природи, але людство залишилося для нього невідомим, холодним і ворожим. Цікаво, що в роздумах Шеллі про таємницю життя і смерті немає тривожної безнадії чи романтичного настрою. Він спокійний і розсудливий.

Його думки відкриваються вільно і детально. Сни – улюблена техніка Шеллі, тому що вони не тільки щасливі та пророчі, а й кошмарні. Тоді звичне співвідношення змінюється, і прекрасне і жахливе зливаються.

Перед нами, власником страшного образу, холодне кільце зміїного тіла змушує тремтіти. Шеллі сміливо перенесла в поезію аспекти свого життя, на які раніше боялася дивитися. П. Б. Шеллі надто гнучкий, щоб естетизувати страждання та смерть. Навіть у рамках одного твору його настрій змінюється, а в діалектиці поета – боротьба, антагоністичні ідеї, конфлікт почуттів. Подібні сюжети можна передати нетрадиційними способами, зокрема, рекомендується розробити курсові роздуми або використовувати сучасні проєктні технології (пошук в Інтернеті або завдання учням скласти зошити за темою).

Іншим важливим твором, що охоплює простір східної міфології, є поема «Повстання ісламу», в якій описується боротьба між тираном-гнобилем і поневоленим народом, який прагне волі. Інакше кажучи, хоч у творі й зображено боротьбу з османським султаном, у ньому йдеться не про Схід, а про конфлікт добра і зла, кохання та вічності людської душі. Твір насичений багатьма зверненнями до вічних тем, тому має бути досить близьким, щоб задуматися та торкнутися болючих тем підліткового віку. Тому при вивченні даного твору рекомендується використовувати метод евристичного мовлення, передбачити низку проблемних запитань, які сприяють розвитку мислення, уяви, пам'яті учнів, допомагають зрозуміти сюжет твору. твір глибше. Таким чином педагог виконує низку виховних функцій: морально-етичну (аналіз вчинків молодого людини, її ставлення до природи та людей, характеристика її думок тощо); спілкування (передача твору рідною мовою розширює словниковий запас і уявлення учнів про зарубіжну літературу та формує глибше розуміння митця).

Інформатизація всіх сфер суспільного життя не оминула освітній процес, тому використання цифрових технологій є невід'ємною частиною

сучасної освіти. Оскільки урок має певні етапи, вчитель має ретельно продумати, на якому етапі вводити хмарні технології. Наприклад, при перевірці домашнього завдання можна використовувати тести, розроблені з використанням різних джерел Інтернету (google-forms, classtime тощо). Вікторини чи інші ігри, створені за допомогою WordWall або освітнього програмного забезпечення, можна використовувати для оновлення базових знань учнів. Виклад основного матеріалу можна збагатити рядом наочних матеріалів, наприклад, презентацією, виконаною в програмі power point або сервісі canva. Інтеграція навчального матеріалу може здійснюватися у формі евристичних бесід, кросвордів та іншими методами.

Фактично сучасна дослідницька модель вивчення художніх творів структурована в три етапи: вступ, робота з текстом і завершальний етап дослідження. Тому наголошуємо, що використання текстових інтерактивних методів у медіаджерелах сприяє поглибленню знань про літературні контексти та взаємозв'язки. Основна частина роботи з текстом спорідненого твору базується на використанні прийомів критики, аналітичного мислення та розвитку аналітичного мислення. На завершальному етапі відбувається закріплення та систематизація знань, учні висловлюють власні судження та голос.

Висновки до розділу 3

Робота безпосередньо з текстами (як мережевими, так і медіатекстами) спрямована на досягнення результатів навчальної діяльності сучасного студента: розуміння інформації та вміння використовувати її в різноманітних ситуаціях спілкування; Розвивати вміння аналізувати та критично оцінювати зміст відповідних текстів; текстове програмування, клас дуже програми; розвивати та висловлювати логічні думки на основі вивченого матеріалу; спілкування студентів з написанням (і буде запропоновано написання есе); Для задоволення потреб читачів статей.

Проте англійський романтизм загалом, і його ранню творчість зокрема, розглядає П.Б. Крім того, вчитель рекомендує організувати тижневу тренінгову програму із зарубіжної літератури, гарячу вечірку, конкурс зарубіжної літератури романтичного періоду. Також можна ширше застосувати творчість учителя, використовуючи театралізовані вистави, читання літературних віршів, інтерактивні ігри тощо.

ВИСНОВКИ

У роботі представлено орієнтальні мотиви в творчості П.Б. Шеллі та в англійській романтичній поезії. Саме її вважають важливим літературним рухом, що був художнім відображенням духовного перевороту не лише в літературі, а в культурі в цілому.

У представленій роботі охарактеризовано орієнтальні мотиви в творчості П.Б. Шеллі. Досліджено сакральні географічні топоси Сходу в поемі «Аластор або Дух одинацтва» та розкрито орієнтальний міфопростір поеми «Постання ісламу».

У поемі «Аластор або Дух одинацтва» герой перебував у пошуку примарного щастя та не знайшов його й загинув у Кавказьких горах. У сюжеті твору тісно переплітаються реальність та сон, а образи Сходу відтворюються у вигляді прекрасної дівчини, котра танцює еротичні танці або ж у вигляді покинутої арабської коханої та здаються нереальними, недосяжними та, разом з тим, фантастичними та прекрасними.

Загалом унікальність поетичної творчості П. Б. Шеллі полягає у багатьох аспектах. Зокрема, він вважав природу уособленою, що є наче продовженням власної душі та розуму людини й володіє емоціями та людськими пристрастями. Відтворення природи в поетичній творчості автора має глибокий філософський зміст та неординарний підхід.

У поемі «Постання ісламу» поет розкриває зміст боротьби Добра і Зла та прагнення суспільства до свободи. У поезії Шеллі проходить тематика безсмертя та вічної природної еволюції. В своїй творчості поет ніби намагається провести паралель між змінами в суспільстві та розвитком природи. Разом з тим, вірші П. Б. Шеллі досить оптимістичні: після етапу страждань та воєн обов'язково прийде мирний час та процвітання, наче як весна змінює сувору зиму.

Погляд, відтворений у поезії П.Б. Шеллі зазнав еволюції під впливом суспільних подій того часу та особистого досвіду художника. Одним із найяскравіших творів П. Б. Шеллі є поема «Аластор, або Дух самотності», у якій юнак прагне покинути суспільство й жити в гармонії з природою. Він мандрує неосяжними землями Сходу і пізнає нові істини. Його захоплюють простори краю, його таємничість, історична унікальність. Часто він бачить красиву дівчину і відчуває тугу. Проте природа карає його за відхід від суспільства, тому справжнього щастя знайти там не може. Зрештою, смерть героя свідчить про засудження досить популярного на той час індивідуалізму. Героя, який намагається вирватися з суспільства, природа не нагороджує, навпаки, карає.

Творчість П. Б. Шеллі відображає його глибоке розуміння соціальних проблем свого часу. У поемі «Ісламське повстання» автор порушує питання про необхідність боротьби за свободу та правду, важливість єдності та солідарності суспільства. Каже, не має бути ескапізму, це не принесе людині щастя.

Шеллі використовує такі поетичні засоби, як риторика та порівняння, щоб висловити свої ідеї та змусити читача задуматися. Він вміло поєднує мистецтво і політику для створення творів, які справляють сильний вплив на глядача. Це допомогло автору поділитися своїми ідеями та донести до розуму та емоцій читачів.

Поезія П. Б. Шеллі є важливим джерелом для вивчення європейської історії та культури XIX століття. Він розкриває соціальні, політичні та релігійні аспекти часу, а також допомагає зрозуміти соціальне мислення та цінності. Зрештою, розуміння того, що спонукає людей думати, може допомогти вам зрозуміти їхній світогляд.

Творчість П. Б. Шеллі є важливим етапом у розвитку романтизму в англійській літературі. У його поезії відображено особистий досвід письменника, віра в людство, потреба у високих ідеалах. Це спонукає до

роздумів про природу людської природи та важливість мистецтва в житті кожної людини. Вивчення творчості П. Б. Шеллі сприяє розвитку критичного мислення та креативності учнів. Це дає можливість поглибити знання про світову літературу та розширити уявлення про літературний процес і культуру в цілому.

Твір «Повстання ісламу» не про Схід, а про боротьбу добра і зла, гнобителів і свободи народу. Східний стиль розфарбовує роботу і надає їй особливого колориту. Поема «Повстання ісламу» - це філософський твір, що охоплює багато дисциплін: науку, політику, різні жанри, фемінізм, орієнталізм, сексуальність і навіть вегетаріанство. Існує цікава точка зору щодо релігійного змісту, оскільки Шеллі вважає себе атеїстом, у вірші відбувається перехід від Бога до Влади, а «християнського» священика замінено «іберійським». Крім того, у цьому творі автор описує смерть як дивну, а точніше, переїзд до Храму Духа, де панує спокій.

Вибираючи між наукою і поезією, П. Б. Шеллі віддає перевагу поезії, розрізняючи поета і вченого тим, що перший не тільки створює нове, але й розкриває «вічний зв'язок речей через образи, залучені в життя істини. «Для Шеллі поети - це «невідомі законодавці світу», поезія - це «історія найяскравіших і найщасливіших моментів, які трапилися з наявними й найщасливішими умами», і він «дарує безсмертю все найблагородніше й найпрекрасніше в світі». світ», «Божественний дух не руйнує моменти, коли сходить на людину».

Непохитна віра поета Шеллі у всемогутність поезії була чудовою і ніколи не покидала його. Поетичні твори Персі Шеллі — це, за визначенням К. Бальмонта, «безперервний мелодійний крик душі, що мріяла про всесвітнє щастя».

Персі Біші Шеллі зробив великий внесок у літературу протягом свого життя і став широко відомим протягом свого життя. Однак саме посмертна слава принесла йому світову поетичну славу. Попри критику та суперечки,

твори Шеллі прославилися своєю поетичною яскравістю та далекоглядними ідеями. Основні концептуальні основи його поетичних творів відображають любов до природи, витонченість людської душі, бунтарський дух ідеаліста.

Творчість П. Б. Шеллі відображає його віру в потенціал людини та її здатність до саморозвитку і самовдосконалення. Він прагнув викликати у читачів почуття внутрішньої свободи та незалежності, а також надихати їх на пошук власного шляху у житті. Також, важливим аспектом творчості П. Б. Шеллі є його зосередження на проблемах екології та природи. Він висловлював обурення відношенням людей до природи та попереджав про можливі наслідки екологічної кризи. Його поезія має сильний екологічний підтекст і закликає до збереження природних ресурсів та балансу з природою. Безперечно це дає підстави вважати його одним з джерел сучасного екологічного руху та його філософії. Це ще один вплив творчості поета не лише на сучасний йому світ, а на розвиток культури, філософії та суспільства.

Нарешті, творчість П. Б. Шеллі має велике значення для сучасного світу, оскільки його ідеї та цінності залишаються актуальними й сьогодні. Він ставив питання про соціальну справедливість, глобальну солідарність та важливість боротьби за правду і свободу. Такі проблеми є актуальними і сьогодні, і творчість П. Б. Шеллі надихає людей до дії та змін у світі.

Визначено орієнтовну методику шкільного вивчення творчості П.Б. Шеллі у старших класах закладів загальної середньої освіти. Літературна спадщина П. Б. Шеллі та його поетична творчість доводять не лише його талант, а й наполегливість у роботі над кожним поетичним твором. Будь-який свій вірш він розглядав крізь призму музикальності, виразності, доступності та підкреслював важливу суспільну місію поезії. Вивчення літературної спадщини П. Б. Шеллі в старших класах закладів загальної середньої освіти має теж важливе значення, оскільки сприяє розвитку низки ключових компетентностей: спілкування українською мовою,

іноземною мовою, інформаційно–комунікаційної компетентності тощо. Варто довести учням особливості формування та розвитку англійського романтизму, його вплив на розвиток української літератури. Важливим є той факт, що П. Б. Шеллі прожив коротке життя, але його талант, працелюбність та любов до творчості здобули безсмертя у поезії. Практична реалізація методики вивчення поеми П.Б. Шеллі «Аластор, або Дух одинацтва» та «Повстання ісламу» може відбуватися передусім на уроках зарубіжної літератури. В роботі окреслено основні підходи до проведення традиційних уроків та з використанням інноваційних підходів, застосовуючи проєктні технології, сучасні технічні засоби.

Важливо проводити аналітичні розповіді, евристичні бесіди й постійно комунікативно взаємодіяти з учнями, щоб вони, на основі прочитаного та осмисленого, могли зробити власні висновки та засвоїти відповідний літературний твір. Крім того, більш широкі можливості надає проведення позаурочних заходів поетичного змісту, де можна розглядати різні напрями розвитку поетичної думки та не обмежуватись вимогами шкільної програми. Доцільно проводити вечори поетичної творчості, конкурси на написання есе, виховні заходи з інтерактивними методами. Таким чином забезпечується формування в здобувачів освіти громадянських, соціальних та ключових компетентностей.

Розроблено загальні методичні рекомендації щодо вивчення теми в курсі зарубіжної літератури в школі. Зокрема, програма зарубіжної літератури передбачає вивчення віршованого твору П. Б. Шеллі в п'ятому класі основної школи. Однак, його творчість заслуговує більш широкого дослідження та вивчення. Адже літературна спадщина П. Б. Шеллі й понині є предметом політичної боротьби. Теми, які розвивав у своїх творах поет є досить актуальними та вічними, оскільки як ніколи по–сучасному звучить обурення та гнівний протест П. Б. Шеллі проти війни, знущань, примусу та поневолення. Благородні мрії поета є досить життєвими та підкреслюють

важливість торжества миру, людської свободи, високих моральних якостей особистості, любов до природи, що втілено в його літературній творчості. Отже, східна тема в трактуванні англійських поетів–романтиків є предметом багатьох досліджень, але все–таки питання це вивчене недостатньо. Проблема сходу в широкому сенсі сьогодні залучає до себе особливу увагу в зв'язку з критичним станом у багатьох країнах цього регіону, що відбивається на світовому порядку. На цьому тлі відносини поетів–романтиків до мусульманського світу на початку XIX ст. викликають особливий інтерес, і є ще одним приводом для поглибленого вивчення нашої проблеми.

Окрім того, творчість П. Б. Шеллі має велике значення для розвитку літературної критики та літературознавства. Його поезія викликала і продовжує викликати жваві дискусії серед критиків та дослідників. Вивчення творчості П. Б. Шеллі допомагає розширити наші знання про романтизм як літературний напрям, а також про його вплив на подальший розвиток світової літератури. Творчість П. Б. Шеллі є важливим джерелом інспірації для сучасних письменників та поетів. Його спосіб вираження почуттів та емоцій, його вміння створювати образи та передавати глибоке смислове навантаження залишаються актуальними й сьогодні. Багато сучасних авторів знаходять натхнення у творчості П. Б. Шеллі та намагаються наслідувати його стиль та ідеї.

Нарешті, творчість П. Б. Шеллі має важливе значення для формування гуманістичних цінностей у суспільстві. Його поезія наповнена любов'ю до ближнього, співчуттям до страждань інших людей, а також великим оптимізмом щодо можливостей людства. Такі цінності є особливо важливими в сучасному світі, де ми стикаємося з багатьма викликами та проблемами. Творчість П. Б. Шеллі нагадує нам про необхідність прагнути до гармонії, миру та розвитку як основних цілей людства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Act of 1807. Ed. Brycchan Carey and Peter J. Kitson. Woodbridge: D.S. Brewer, 2007. 150–172.
2. Ahmed, Siraj (2013). «Notes from Babel: Toward a Colonial History of Comparative Literature». *Critical Inquiry* 39.2: 296–326.
3. Aravamudan, Srinivas. (2005) «Fiction/Translation/Transnation». *A Companion to the Eighteenth–Century English Novel and Culture*. Eds. Paula Backscheider and Catherine Ingrassia. Oxford: Blackwell: 48–74
4. Ballantyne, Tony (2002) *Orientalism and Race Aryanism in the British Empire*. URL: <https://link.springer.com/book/10.1057/9780230508071>
5. Ballantyne, Tony (2014) *Empires, Modernisation and Modernities*. *International journal for history, culture and modernity*. VOL. 2, №. 1. p.25–42
URL: https://www.academia.edu/7833625/Empires_Modernisation_and_Modernities
6. Bhabha, Homi (1994) *The Location of Culture*. London and New York: Routledge. Bhatnagar, Rashmi. *‘Uses and Limits of Foucault: A Study of the Theme of Origins in Edward Said’s «Orientalism»*
7. Bhabha, Homi (1994) *The Location of Culture*. London and New York: Routledge
8. Bhatnagar, Rashmi. (1986) *Uses and Limits of Foucault: A Study of the Theme of Origins in Edward Said’s «Orientalism.»* *Social Scientist* 14.7 (1986): 3. CrossRef. Web. 4 Oct. 2014
9. Bhattacharya, Nandini (1998) *Reading the Splendid Body : Gender and Consumerism in Eighteenth–Century British Writing on India*. Newark [N.J.]: University of Delaware Press.
10. Bhowmik, Urmi.(2004) *Globalizing the Eighteenth Century. Literature Compass 1.1*

11. Bolton, Carol. (2008) Romantic Literature and Colonialism. *Literature Compass* 5.3: 541–553.
12. Breckenridge, Carol A. and Peter van der Veer. Orientalism and the Postcolonial Predicament: Perspectives on South Asia.
13. Britannica URL: <https://www.britannica.com/biography/Percy-Bysshe-Shelley>
14. Burbank, Jane and Frederick Cooper. (2010) Empires in World History: Power and the Politics of Difference. *Princeton University Press*
15. Bysshe Inigo Coffey (2017) Shelley's Alastor and «On a Future State». *The University of Exeter*. P. 39–46
URL: https://www.academia.edu/77210627/Shelley_s_Alastor_and_On_a_Future_State (дата звернення 20.09.2023)
16. Carol A. Breckenridge and Peter van der Veer (1993) Orientalism and the Postcolonial Predicament Perspectives on South Asia. University of Pennsylvania Press. URL: <https://www.pennpress.org/9780812214369/orientalism-and-the-postcolonial-predicament/>
17. Clark, David Lee, ed. Shelley's Prose: Or, The Trumpet of a Prophecy. 3d ed. London: Fourth Estate, (1988). The introduction examines Shelley's theory of poetry within the broader context of his ideas about religion and other aspects of his philosophy. Contains an annotated text of A Defence of Poetry and an annotated bibliography.
18. Clark, Timothy. (1997) The Theory of Inspiration: Composition as a Crisis of Subjectivity in Romantic and Post-Romantic Writing. New York: Manchester University Press/ Examines theories of inspiration in Western poetics since the Enlightenment. Analyzes A Defence of Poetry to describe how Shelley depicted the process of composition as a state of subjective crisis and transformation. CrossRef. Web. 4 Oct. 2014.

19. Clarke, John. J. *Oriental Enlightenment: The Encounter between Asian and Western Thought*. London: Routledge, 1997. 273 p.
20. CrossRef. Web. *The Stillbirth of Capital. Enlightenment Writing and Colonial India*. Stanford, CA: Stanford University Press, (2012).
21. Daiches, David (1987) *Critical Approaches to Literature*. 2d ed. New York: Longman. Discusses the Platonic idealism of *A Defence of Poetry* in terms of poetry and social morality, language and imagination. Relates the essay's ideas to those of Sir Philip Sidney, William Wordsworth, and Samuel Taylor Coleridge.
22. Das, Nandini.(2006) «[A] Place Among the Hindu Poets»: Orientalism and the Poetry of Sir William Jones (1746–1794).’ *Literature Compass* 3.6: 1235–1252.
23. Dirks, B. Nicholas (2006) *The Scandal of Empire: India and the Creation of Imperial Britain*. Harvard University Press, Belknap Press p.416
<https://doi.org/10.2307/j.ctt13x0dv9>
24. Duffy, Cian (2005) *Shelley and the Revolutionary Sublime*. New York: Cambridge University Press. Focuses on Shelley's fascination with sublime natural phenomena and how this interest influenced his writing and ideas about political and social reform.
25. Eaton, Natasha. (2012) «Enchanted Traps?» *The Historiography of Art and Colonialism in Eighteenth–Century India*.’ *Literature. Compass* 9.1: 15–33.
26. Fry, Paul H. (1983) *The Reach of Criticism: Method and Perception in Literary Theory*. New Haven, Conn.: Yale University Press. A chapter discusses the relation of *A Defence of Poetry* to the tenets of Longinus, John Dryden, and others. Closely analyzes the language, ideas, and theoretical basis of the essay; considers the essay one of the best works on the debate between poetry and science.
27. Garcia, Humberto (2012) *Islam and the English Enlightenment, 1670–1840*. Johns Hopkins University Press; 1st edition, January 30. p. 368

28. Jordan, John E., ed.(1965) *A Defence of Poetry*, by Percy Bysshe Shelley, and *The Four Ages of Poetry*, by Thomas Love Peacock. Indianapolis, Ind.: Bobbs–Merrill. Introduction interprets the significance of Shelley’s essay. Copious notes explain the text and connect it to the works of previous writers.
29. Julien–Pierre E. Campbell (2021) *Mary: A Cr y: A Creative Biogr e Biography of Mar aphy of Mary Wollstonecraft Shelley through the Lens of Her Interpersonal Relationships*. *Portland State University. PDXScholar. p.53* URL: <https://pdxscholar.library.pdx.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2187&context=honorstheses>
30. Leask, Nigel (2002) *Curiosity and the Aesthetics of Travel Writing, 1770–1840: «From an Antique Land»*. Oxford: OUP
31. Leask, Nigel (2004) *British Romantic Writers and the East: Anxieties of Empire*. Cambridge: CUP
32. Leask, Nigel. *British Romantic Writers and the East: Anxieties of Empire*. Cambridge: Cambridge UP, 1998. 266 p.
33. Lee, Michael–Bergerhttps (2017) *The Chaste Parricide: Murder, Femininity and the Subversion of Authority in the Reception of the First Performance of Shelley’s The Cenci, 1886*. *Nineteenth Century Theatre and Film*V. 44, Issue 2, Pages 192–211. <https://doi.org/10.1177/1748372718757161>
34. Lowe, L. (1993) *Critical Terrains: French and British Orientalisms*. *Eighteenth–Century Studies*. Vol. 26, No. 3 (Spring, 1993), pp. 484–487 <https://doi.org/10.2307/2739416>
35. Mackenzie, John M. (1994) *Edward Said and the Historians*. *Nineteenth–Century Contexts* 18.1: 9–25. Taylor and Francis–NEJM. Web. 6 Oct. 2014
36. Makdisi, Saree (1998) *Romantic imperialism: universal empire and the culture of modernity*. URL: <https://assets.cambridge.org/97805215/84388/sample/9780521584388wsc00.pdf>
37. Markley, Robert. (2014) *China and the English Enlightenment: Literature, Aesthetics, and Commerce*. *Literature Compass* 11.8: 517–527.

38. Mathew Arnold (1908), *Essays in Criticism*, Second Series. London: MacMillan and Co.
39. Merriam–Webster.com Dictionary (2023) , Merriam–Webster, «Shelley.» URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Shelley> Accessed 6 Aug.
40. Metson, John (1995) *Shelley's idea of nature a study of the interrelationship of subject and object in the major poems*, Dyrham University.
41. Morton, Timothy, ed. (2006) *The Cambridge Companion to Shelley*. New York: Cambridge University Press. Ten essays on various aspects of Shelley's life and work, including Shelley as a lyricist, dramatist, storyteller, political poet, and translator, and the literary reception of his writings. The references to *A Defence of Poetry* are listed in the index.
42. Narain, Mona.(2012) 'Eighteenth–Century Indians' Travel Narratives and Cross–Cultural Encounters with the West.' *Literature Compass* 9.2: 151–165.
43. Nussbaum, Felicity A. (2009) Between «Oriental» and «Blacks so Called,» 1688–1788. *The Postcolonial Enlightenment: Eighteenth Century Colonialism and Postcolonial Theory*. Ed. Daniel Carey and Lynn Mary Festa. Oxford: Oxford University Press:137–166.
44. O'Quinn, Daniel (2005). *Staging Governance: Theatrical Imperialism in London, 1770–1800*. Baltimore: Johns Hopkins University Press
45. Poem Analysis URL: <https://poemanalysis.com/percy-bysshe-shelley/mutability/>
46. Poetry Foundation URL: <https://www.poetryfoundation.org/poems/45134/ode-to-the-west-wind>
47. Prakash, Gyan (1990) *Writing Post–Orientalist Histories of the Third World: Perspectives from Indian Historiography*.' *Comparative Studies in Society and History* 32.02 p. 383–408.
48. Prakash, Gyan. (1992) *Can the Subaltern' Ride? A Reply to O'Hanlon and Washbrook*.' *Comparative Studies in Society and History* 34.01: 168–184.

49. Romanyshyn, N. (2019) Representation of natural and spatial concepts in Percy Bysshe Shelley's poetry. *Іноземна філологія*. 2019. Випуск 132. С. 113–124 URL: <http://dx.doi.org/10.30970/fpl.2019.132.2927> (дата звернення 19.08.2023)
50. Salin, Harriet B., (1940) «How effectual was Shelley? : a study in Shelley criticism.» Electronic Theses and Dissertations. Paper 2110. <https://doi.org/10.18297/etd/2110>
51. Selley, P.B. (1915) Selected Prose Works of Shelly with Foreword by Henry S. Salt: A Defence of Poetry. Watts & Co., London. P. 75–118 URL: <https://archive.org/details/selectedprosewor00shelrich/page/74/mode/2up>
52. Shelley P. B.: To the Nile (1818) URL: <https://www.infoplease.com/primary-sources/poetry/percy-bysshe-shelley/complete-poetical-works-percy-bysshe-shelley-182> (дата звернення 01.09.2023)
53. Shelley, P. B. (1820) Prometheus. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Prometheus_Unbound_\(Shelley\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Prometheus_Unbound_(Shelley))
54. Shelly P.B. (1817) The Revolt of Islam. URL: <http://knarf.english.upenn.edu/PShelley/islamtp.html> (дата звернення 12.07.2023)
55. Shelly, P.B. (1816) «Alastor; or, The Spirit of Solitude» <https://www.poetryfoundation.org/poems/45113/alastor-or-the-spirit-of-solitude> (дата звернення 12.07.2023)
56. Slavery, Blackness, and Islam (1986): The Arabian Nights in the Eighteenth Century.' Slavery and the Cultures of Abolition: Essays Marking the Bicentennial of the British Abolition Social Scientist 14.7: 3.
57. Suleri, Goodyear Sara (2007) Encyclopedia of American ethnic literature URL: <https://books.google.com.ua/books?id=oqN8vZqOGp0C&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false>

58. Teltscher, K. (1997) *India Inscribed: European and British Writing on India, 1600–1800* (Oxford India Paperbacks) Paperback – 1 April
59. The complete poems of Percy Bysshe Shelley / with notes by Mary Shelley. (1994) Modern Library ed. URL: https://www.google.com.ua/books/edition/The_Complete_Poems_of_Percy_Bysshe_Shelley/jF_8E6qTfiMC?hl=uk&gbpv=1
60. The Global Eighteenth Century. (2003) Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press.
61. *Torrid Zones* (1995): Maternity, Sexuality and Empire in Eighteenth-Century English Narratives.
62. Wikipedia. The Free Encyclopedia URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Prometheus_Unbound_\(Shelley\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Prometheus_Unbound_(Shelley))
63. Бібліотека української літератури.
URL: <https://www.ukrlib.com.ua/tvory-zl/printit.php?tid=6104>
64. Варсан, А. (2023) Мотиви орієнталізму у творчості П. Б. Шеллі. Пріоритетні напрями європейського наукового простору: пошук студента. Вип. 13. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 364. С. 171–172 URL: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/18.05.23.pdf>
65. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.]/ Г. Й. Давиденко, О. М. Чайка [2ге вид.]. К.: Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FDavydenko_Halyna%2FIstoriia_zarubizhnoi_literatury_KhIKh_-_pochatku_KhKh_stolittia.pdf
66. Жарікова, Л. М. (2016) Особливості розвитку художньої культури Британії XIX – початку XX століття *Іноземні мови в школах України* (6). с. 2–11. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/18114>
67. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автор Волощук Є.В.) «Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 р. № 795. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Zar.lit.5-9-kl/Zar.lit.5-6-kl.Voloshchuk.14.07.pdf>

68. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму: Підручник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2001, 416 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nalyvaiko_Dmytro_Serhiiovych/Zarubizhna_literatura_KhIKh_storichchia_Doba_romantyzmu.pdf

69. Пупурс І. В. Схід у дзеркалі романтизму (імагологічна парадигма романтичного орієнталізму: на матеріалі західно- й східноєвропейських літератур кінця XVIII – XIX ст.): монографія. Суми: Університетська книга, 2017. 407 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pupurs_Iryna/Skhid_u_dzerkali_romantyzmu_imaholohichna_paradyhma_romantychnoho_orientalizmu_na_materiali_zakhidn.pdf

70. Саїд Е. В. Орієнталізм / пер. з англ. В. Шовкун. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 511 с.

71. Шеллі, П. Б. – Біографія, життя і творчість письменника (1792 – 1822). URL: <https://zarlit.com/biography/shelli.html>